

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA EVROPSKÉ INTEGRACE

Pracovní migrace v České republice ve vztahu k Německu

Labour Migration in the Czech Republic in Relation to Germany

Student: Věra Cihlářová
Vedoucí diplomové práce: Ing. Renata Burdiláková

Ostrava 2011

„Místopřísežně prohlašuji, že jsem celou práci, včetně všech příloh, vypracovala samostatně.

V Ostravě dne 3. 5. 2011

.....

Věra Cihlářová

Poděkování

Děkuji paní inženýrce Renatě Burdilákové za odborný dohled a laskavou spolupráci při vytváření mé bakalářské práce.

Dík patří také všem, kteří mi pomáhali s realizací výzkumu, stejně tak všem respondentům.

OBSAH

1	Úvod	1
2	Jednotný vnitřní trh a pracovní migrace	3
2.1	Teoretická východiska migrace	3
2.1.1	Typy migrace	4
2.1.2	Teorie vysvětlující migraci	5
2.2	Pracovní migrace	8
2.2.1	Faktory motivující k pracovní migraci	11
2.2.2	Faktory limitující pracovní migraci	12
2.2.3	Vliv demografických charakteristik na migrační rozhodnutí	14
2.3	Jednotný vnitřní trh	15
2.3.1	Vytvoření jednotného vnitřního trhu	15
2.3.2	Volný pohyb osob	18
2.3.3	Vstup občanů České republiky na německý pracovní trh	18
3	Pracovní migrace v České republice a její analýza	21
3.1	Cizinci v České republice	21
3.1.1	Analýza počtu cizinců a jejich demografické struktury v České republice	24
3.1.2	Občané Německa žijící v České republice	26
3.2	Češi v zahraničí	28
3.2.1	Občané České republiky žijící v Německu	29
3.3	Postoj vysokoškolských studentů v Moravskoslezském kraji k pracovní migraci (dotazníkové šetření)	35
3.3.1	Definování cílů průzkumu a cílové skupiny	36
3.3.2	Sběr dat	36
3.3.3	Struktura respondentů	37
3.3.4	Vyhodnocení otázek zaměřených na vztah respondentů k migraci obecně	39
3.3.5	Vyhodnocení otázek zaměřených na ochotu respondentů k pracovní migraci ..	40
3.3.6	Vyhodnocení otázek zaměřených na ochotu respondentů k pracovní migraci do Německa	43
3.3.7	Vyhodnocení otázky zaměřené ochotu respondentů studovat v Německu	44
4	Zhodnocení stávající situace	45
4.1	Vztah vysokoškolských studentů k migraci	45
4.2	Vztah vysokoškolských studentů k pracovní migraci	46
4.3	Zisky a investice spojené s migrací	47
4.3.1	Znalost cizích jazyků a jejich vliv na migrační rozhodnutí	48

4.3.2	Mezilidské vazby a jejich vliv na migrační rozhodnutí	49
4.3.3	Délka migrace	50
4.4	Německo jako cílová země pracovní migrace	50
4.5	Vyhodnocení hypotéz	51
5	Závěr.....	53
	Seznam použité literatury.....	55
	Seznam zkratk	
	Seznam grafů, obrázků a tabulek	
	Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce	
	Seznam příloh	

1 ÚVOD

Česká republika je v současné době imigračním státem, tzn., do ČR přichází více osob, než z ní odchází. Je cílovou zemí především pro migranty z východních zemí (Ukrajinci, Vietnamci, Slováci), kteří do ČR přicházejí většinou z pracovních důvodů a po nějaké době se vracejí zpět nebo se zde usadí trvale.

V souvislosti se vstupem České republiky do Evropské unie a otevíráním pracovních trhů jednotlivých starých členských zemí je zaznamenáván i opačný migrační pohyb, tj. pracovní migraci z České republiky. K 1. 5. 2011 otevírají českým občanům pracovní trh poslední dvě členské země EU – Německo a Rakousko. Čeští občané tak budou moci legálně pracovat v Německu i Rakousku bez nutnosti obstarávání si pracovního povolení.

Německo je našim významným obchodním partnerem nabízející mnoho pracovních příležitostí. Díky geografické blízkosti, ekonomické vyspělosti a stále rozdílným mzdovým úrovním by se dalo předpokládat, že bude lákavým cílem potenciální migrace především pro mladé, jazykově nejlépe vybavené lidi, kteří mají k migraci největší tendenci.

Předložená bakalářská práce je zaměřena na pracovní migraci mezi Českou republikou a Německem. Jejím hlavním cílem je zjistit vztah vysokoškolských studentů v Moravskoslezském kraji k migraci obecně, k pracovní migraci a k pracovní migraci do Německa a potvrdit, popř. vyvrátit následující hypotézy.

Hypotéza 1: Lze předpokládat, že kladný postoj k pracovní migraci do zahraničí má více než 30 %¹ vysokoškolských studentů v Moravskoslezském kraji.

Hypotéza 2: Německo je pro vysokoškolské studenty jako cílová země potenciální pracovní migrace neatraktivní z důvodů neznalosti německého jazyka a specifického německého prostředí. Lze předpokládat, že by Německo jako cílovou zemi potenciální migrace upřednostnilo maximálně 15 % vysokoškolských studentů ochotných k pracovní migraci do zahraničí.

Hypotéza 3: Německo je s bohatou nabídkou stipendijních programů (i v anglickém jazyce) na mnoha prestižních německých univerzitách pro české vysokoškolské studenty přitažlivou zemí ke studiu. Lze předpokládat, že nejméně 30 % studentů, kteří se účastnili výzkumu, již někdy uvažovalo o studiu v Německu.

---

¹ Při formulování této hypotézy jsem byla inspirována výzkumem Vavrečkové, Janaty (2005), ve které mělo kladný postoj k pracovní migraci v roce 2005 15,4 % všech respondentů ve věku od 18 do 60 let. S přihlédnutím k demografickým charakteristikám cílové skupiny předpokládám, že kladný postoj bude mít nejméně dvojnásobek respondentů.

Bakalářská práce je rozdělena do tří kapitol. První kapitola se zabývá teoretickými východisky migrace, dělí migraci dle různých kritérií a pomocí několika teorií vysvětluje motivy, které mohou lidi přimět k migraci. Zvláštní pozornost je věnována pracovní migraci, jejímu dělení a faktorům, které migranty k práci v zahraničí motivují nebo které naopak vytvářejí limity pracovní migrace. Zabývá se také podmínkami vstupu občanů České republiky na německý pracovní trh, které platí do otevření německého pracovního trhu.

Druhá kapitola je věnována pracovní migraci v České republice. Jsou zde podrobně a dle různých kritérií analyzovány počty dlouhodobě a trvale žijících cizinců v České republice, se zaměřením na analýzu počtu německých občanů žijících v České republice. Druhá kapitola se zabývá opačným proudem pracovní migrace - migrací českých občanů do zahraničí, především do Německa. Její součástí je i vyhodnocení dotazníkového šetření.

Třetí kapitola vyhodnocuje stávající situaci, vyvozuje závěry z provedeného průzkumu, přináší doporučení pro potenciální migranty a potvrzuje, popř. vyvrací stanovené hypotézy.

2 JEDNOTNÝ VNITŘNÍ TRH A PRACOVNÍ MIGRACE

Stěhování jednotlivců a skupin patří k typickým rysům lidské společnosti a provází ji od jejího počátku dodnes. Dle nejnovějšího vědeckého názoru se lidstvo vyvinulo v Africe a poté se postupně přesouvalo do dalších oblastí. Dnes jsou osídleny téměř všechny části zeměkoule, avšak lidé se stěhují stále (Rolný, Lacina, 2001).

Důvody pro změnu bydliště jsou různé - válka, špatná politická situace, pronásledování, chudoba, země zničená přírodní katastrofou, vidina zlepšení své životní úrovně, možnost studia a budování kariéry v cizině, poznávání nové kultury apod. Příčiny, které přimějí lidi opustit svou zemi původu, mohou být rozděleny podle několika kritérií a přístupů. Podrobněji se jimi zabývá tato kapitola.

První kapitola je rozdělena do tří podkapitol. První z nich vysvětluje základní pojmy spojené s migrací, zabývá se dělením migrace dle různých kritérií a pomocí několika teorií vysvětluje motivy, které mohou lidi přimět k migraci.

Druhá podkapitola je věnována pracovní migraci a jejímu dělení. Zabývá se faktory, které lidi motivují k pracovní migraci, i faktory, které jejich migrační rozhodnutí limitují. Při rozhodování se o potenciální migraci hrají významnou roli demografické charakteristiky migranta, a proto je v této podkapitole analyzován vliv tří demografických charakteristik – pohlaví, věku a rodinného stavu – na migrační rozhodnutí.

Významný vliv na migrační rozhodnutí mají také vnější podmínky (zákony, předpisy, normy atd.). Česká republika je od roku 2004 součástí jednotného vnitřního trhu, jehož základní svobodou je svoboda volného pohybu osob, a proto je třetí podkapitola věnována jednotnému vnitřnímu trhu, především svobodě volného pohybu osob. Protože je celá práce zaměřena na pracovní migraci mezi Českou republikou a Německem, je poslední podkapitola věnována podmínkám vstupu občanů České republiky na německý pracovní trh.

2.1 Teoretická východiska migrace

Jakýkoli pohyb obyvatel může být označen jako **mobilita**. Mobilita je nejobecnější pojem, který zahrnuje všechny typy pohybu obyvatelstva, nezáleží na důvodu, směru, vzdálenosti ani na tom, zda je pohyb stálý nebo dočasný.

Užším pojmem, který spadá pod mobilitu, je **migrace**. Jedná se o mechanický pohyb obyvatelstva a od ostatních forem pohybu ji odlišuje trvalá změna pobytu. Za migraci je

považován jen takový pohyb obyvatel, který vede k trvalé změně bydliště (Lacina, Rolný, 2001).

Pojmu migrace se užívá také u speciálních případů mobility obyvatelstva – sezónní migrace, kyvadlová migrace – přestože se o migraci v pravém slova smyslu nejedná. Sezónní migrace zahrnuje pohyb obyvatelstva do jiného státu jen na určitou dobu v roce, ve většině případů z pracovních důvodů. Tento pohyb neznamena změnu trvalého bydliště, bylo by proto vhodnější užívat termínu sezónní pohyb za prací. Kyvadlová migrace je také migrace pracovní a jedná se o pravidelně se opakující pohyb (denní nebo týdenní) mezi bydlištěm a pracovištěm. Tento přesun je omezen především na příhraniční oblasti a někdy se užívá názvu pendlování. Podrobněji jsou tyto typy pracovní migrace charakterizovány v Podkapitole 2.2.

Podle směru migrace se rozlišuje emigrace a imigrace. **Emigrace** je vystěhování se z daného státu, zatímco **imigrace** označuje přistěhování se do státu nového. Každý individuální pohyb nabývá obou těchto forem. Každý člověk, který migruje, je zároveň emigrant i imigrant.

2.1.1 Typy migrace

Jedním z často používaných kritérií členění migrace je dělení dle dobrovolnosti. Jako dobrovolná je migrace označována tehdy, pokud je její příčinou dobrovolné rozhodnutí jednotlivce, např. touha po zlepšení životní úrovně, vidina vyšších příjmů v cílové zemi, studium či budování kariéry v zahraničí, založení rodiny s cizincem apod. Nejčastějším typem dobrovolné migrace je migrace pracovní (viz Podkapitola 2.2).

Pokud je jedinec okolnostmi donucen změnit své bydliště, jedná se o migraci nedobrovolnou. Jednotlivci mohou být k migraci donuceni jak přímo (vyhoštění², evakuace³), tak nepřímo (uprchlíci⁴). Mezi příčiny nedobrovolné migrace patří např. přírodní katastrofy, politické a náboženské útlaky, válka, pronásledování, chudoba.

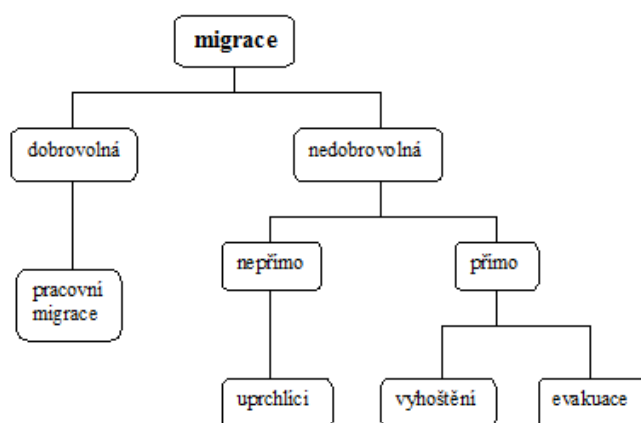
---

² Vyhoštění je typ nedobrovolné migrace, kdy je jednotlivec nebo určitá skupina donucena opustit místo dosavadního pobytu.

³ Evakuace je naplánované vysídlení určité oblasti z důvodu přírodní katastrofy (např. zemětřesení, povodeň) nebo válečné události.

⁴ Uprchlíci opouštějí svou mateřskou zemi sice dobrovolně, ale jsou k tomuto rozhodnutí donuceni okolnostmi, neboť pobyt v mateřské zemi pro ně znamená nebezpečí. Uprchlíci migrují nejčastěji z důvodů perzekuce, nedostatku potravin, válečných útrap, apod.

Obrázek 2.1 Typy migrace

Zdroj: Vlastní zpracování.

2.1.2 Teorie vysvětlující migraci

Motivy a příčiny, proč lidé opouštějí své domy a migrují, jsou velmi rozmanité a mohou být děleny dle mnoha kritérií a přístupů. Nezávisle na sobě a v rámci různých oborů vzniklo několik teorií, které se snaží objasnit příčiny migrace. Jednotlivé teorie se liší především v tom, zda migraci analyzují na mikro nebo makro úrovni, kterou příčinu považují za hlavní a na jaké otázky hledají vysvětlení.

Těmto teoriím bývá často vyčítána jednostrannost. Pro komplexní pochopení migrace je nutné vycházet z více hledisek a přístupů, a proto bude tato podkapitola věnována jednotlivým teoriím. V Příloze 1 je uveden stručný přehled migračních teorií od poloviny 19. století, ty nejdůležitější teorie jsou blíže popsány dále.

Teorie tahu a tlaku

Teorie tahu a tlaku rozděluje faktory, které motivují člověka k migraci, na dvě skupiny. První skupinu tvoří takové faktory, které nutí potenciální migranty opustit svou zemi z důvodu špatné politické, ekonomické, ekologické či sociální situace. Jsou označovány jako faktory tlaku (push factors). Příkladem těchto faktorů jsou válka, nepříznivá politická situace, pronásledování, politická represe, nízká úroveň životních podmínek, chudoba, země zničená přírodní katastrofou, nedostatek ekonomických a pracovních příležitostí ad.

Druhou skupinu tvoří faktory tlaku (pull factors), které z cílové země vytvářejí atraktivní prostředí pro migranty a lidi tak do nové země přitahují. Mezi tyto faktory patří

např. vidina zlepšení si své životní situace, poptávka po práci a dostupnost pozemků, příznivé ekonomické příležitosti či politické svobody.

Neoklasická makro teorie

Neoklasická makro teorie používá pro vysvětlení příčin migrace makroekonomické ukazatele – rozdíly v příjmech mezi zeměmi a rozdíly v nabídce a poptávce pracovních sil.

Nabídka a poptávka po pracovní síle a výše příjmů je v různých zemích odlišná. Země s nadbytkem pracovní síly a malým podílem kapitálu mají obvykle nízkou mzdovou hladinu, naproti tomu v zemích s limitovanou pracovní silou a velkou akumulací kapitálu jsou mzdy relativně vysoké.

Podle této teorie je hlavní motivací pro migraci výše mezd, a proto lidé ze zemí s nízkými mzdami migrují do zemí, kde jsou mzdy vyšší. Migrace ovlivňuje situaci jak v chudších zemích, kde klesne nabídka pracovníků, ale vzrostou mzdy, tak v bohatších zemích, kde se naopak nabídka pracovníků zvýší a mzdy poklesnou. Dojde tak k vyrovnávání rozdílů v mzdových hladinách, k ekonomické rovnováze a samovolnému omezování migrace.

Neoklasická mikro teorie

Neoklasická mikro teorie se zaměřuje na jedince a na jeho individuální volbu. Každý jedinec se snaží maximalizovat svůj zisk, a proto migruje tam, kde může být nejvíce produktivní ve vztahu ke své kvalifikaci a zkušenostem.

Jedinec zvažuje nejen zisky, které mu migrace přinese, ale i investice, které jsou s migrací spojeny, např. náklady na dopravu, náklady na dobu, než si najde práci, úsilí zahrnující přizpůsobení se novému jazyku a kultuře, těžkosti s adaptací na novém trhu práce, psychologická zátěž spojená s přetrháním starých a vytvořením nových sociálních vazeb ad.

Teorie světových systémů

Teorie světových systémů opomíjí rozhodování na mikro úrovni a migraci vysvětluje pomocí struktury světových trhů a postupující ekonomické globalizace. Vlastníci velkých společností se snaží dosáhnout vyšších zisků, a proto v chudých zemích hledají půdu, suroviny, nové odbytové trhy a také levnou pracovní sílu.

Migrace dle této teorie je spjata s pronikáním kapitalistických ekonomických vztahů z center do okrajových nekapitalistických společností.

Teorie duálního trhu práce

Teorie duálního trhu práce vychází z toho, že je trh práce ve vyspělých zemích rozdělen na primární a sekundární pracovní sektor. Pro primární trh práce je typické, že zde pracují kvalifikovaní odborníci s určitým vzděláním, znalostmi a dovednostmi. Jsou zde relativně vysoké mzdy, zaměstnání jsou poměrně stabilní a nabízejí možnost kariérního růstu.

Naproti tomu sekundární trh práce je méně atraktivní, neboť platové ohodnocení je nízká a pracovní podmínky jsou často špatné. Je to nestabilní zaměstnání téměř bez možnosti kariérního růstu.

Migranti velmi často pracují v méně prestižním sektoru a obsazují pracovní místa na sekundárním trhu práce, o které domácí obyvatelstvo nemá zájem.

Teorie sítí

Teorie sítí zdůrazňuje význam mezilidských vazeb při migraci. Migranti mezi sebou na základě příbuzenského či přátelského vztahu vytvářejí osobní vazby, které je spojují. Tyto vazby jsou označovány jako sociální kapitál, neboť migrantům, především nově příchozím, poskytují zdroje informací, sociální i finanční pomoc a také důležitou psychologickou podporu.

Pro migranta je mnohem jednodušší přijít do prostředí, kde již někoho zná, než pro první migranty, kteří odejdou do nového místa, kde nemají žádné sociální vazby. Sítě migrantů zvyšují pravděpodobnost mezinárodní migrace, neboť snižují náklady a rizika spojená s migrací a zvyšují očekávaný zisk z migrace.

Teorie migračních systémů

Teorie migračních systémů říká, že migrace vyrůstá z existence vazeb mezi vysílajícími a přijímajícími zeměmi. Vazby mezi zeměmi jsou dané kolonizací, politickým vlivem, společným obchodem, investicemi nebo společným kulturním vývojem. Tyto země si navzájem vyměňují nejen migranty, ale i zboží a kapitál. Výměny mezi zeměmi, které tvoří jeden systém, jsou intenzivnější než mezi ostatními zeměmi.

Nová ekonomická teorie

Nová ekonomická teorie připouští, že migrace nemusí být jen rozhodnutím jednotlivce, ale také rozhodnutím rodin a domácností, které chtějí diverzifikovat zdroje svých rodinných příjmů. Tím, že někteří členové domácnosti pracují v cizině a někteří zůstávají pracovat v domácí ekonomice, se snižuje riziko, že rodina zůstane bez příjmů, neboť na obou trzích

jsou mzdy a podmínky v zaměstnání odlišné. Pokud se například zhorší situace na domácím trhu, rodina se spolehne na migrantovu podporu. V mnoha případech jsou rodiny závislé pouze na finančních prostředcích, které jim migrant zasílá. Tato podpora je označována jako remittance (remittances).

Institucionální teorie

Institucionální teorie klade důraz na existenci institucionálních subjektů, tj. soukromých a humanitárních (vládních i nevládních) organizací, které vznikají s nárůstem mezinárodní migrace a které poskytují migrantům rady, sociální služby či právní poradenství.

Tyto instituce vytvářejí jakési síť a migraci formují, neboť čím je podpora migrace ze stran těchto institucí větší, tím více se migrační tok stává závislý pouze na faktorech, které migraci iniciují.

2.2 Pracovní migrace

Pracovní migrace je migrace dobrovolná (viz Podkapitola 2.1.1), ekonomicky motivovaná, neboť u ní převládají dva vzájemně se doplňující motivy – získání zaměstnání v cílové zemi a dosažení vyšší životní úrovně, než je v mateřské zemi.

Jako pracovní migrant je označena „osoba, která vstupuje do země jako cizí pracovní síla na pozvání vlády nebo budoucího zaměstnavatele, nebo osoba, která vstoupila do země samostatně za účelem nalezení práce v zahraničí“ (Hůle, 2004–2009).

Pracovní migrace může být dle druhu migrantů, dle délky migrace a dle dalších faktorů rozdělena do několika skupin. Dělení pracovní migrace zachycuje Obrázek 2.2.

Podle druhu potenciálních pracovních migrantů se pracovní migrace dělí do dvou skupin:

- migrace nabídková;
- migrace poptávková.

Nabídková migrace

Pokud z domácí ekonomiky (ve většině případů ze země s nízkou ekonomickou úrovní) odcházejí migranti do cílové země, která má vyšší životní standard, na základě nabídky specializovaných pracovních činností, jedná se o pracovní migraci nabídkovou. Migranti jsou odborníci z různých oborů, které kromě možnosti zvýšit si životní úroveň motivují k migraci i faktory spojené s kariérou, např. rozvoj osobnosti, možnost pracovat

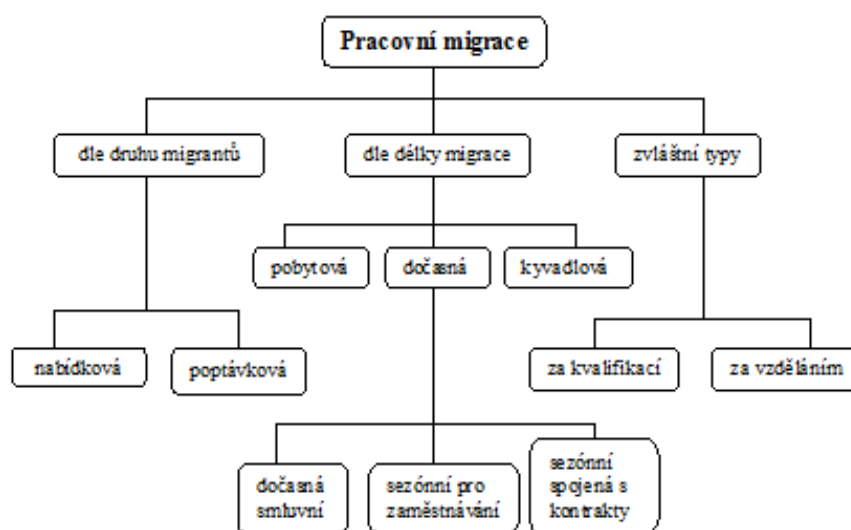
v mezinárodním týmu, s nejnovějšími technologiemi apod. Nabídková migrace bývá především dlouhodobá, popř. celoživotní.

Tento typ migrace je někdy označován jako migrace z profesních nebo obchodních důvodů. Mezi migrujícími jsou lidé s vyšší úrovní vzdělání nebo dovednostmi. Často se jedná o přesun manažerů či techniků do zahraničí v rámci jedné firmy.

Poptávková migrace

Migrace, kdy migranti opouštějí mateřskou zemi na základě informací o situaci na trhu práce v cílové zemi, o podmínkách zaměstnanosti a úrovni příjmů z výdělečné činnosti, je označována jako migrace poptávková. Migranti jsou pracovníci běžné kvalifikace a profesního zaměření.

Obrázek 2.2 Typy pracovní migrace

Vlastní zpracování.

Podle délky migrace můžeme pracovní migraci rozdělit do třech skupin:

- migrace pobytová;
- migrace dočasná;
- migrace kyvadlová, tzv. pendlerství.

Pobytová migrace

Pobytová migrace je tvořena migranty, kteří se rozhodnou pro trvalé přemístění svého bydliště do ciziny.

Smluvní migrace

Smluvní migrace označuje pohyb středně kvalifikovaných nebo nekvalifikovaných pracovníků, kteří obvykle migrují do zahraničí s očekáváním, že si seženou práci na omezenou dobu (Šimek, 2007). Jsou rozlišovány tři typy smluvní migrace:

- dočasná smluvní migrace;
- sezónní migrace pro zaměstnávání;
- sezónní migrace spojená s kontrakty.

Dočasná smluvní migrace probíhala především v 60. a 70. letech 20. století, kdy pracovníci z méně rozvinutých středozezemních zemí hledali práci v severnějších zemích Evropy. Migrovali na základě pracovního povolení, které bylo časově omezené, ale často bylo obnovováno, což vedlo k neomezené délce zaměstnanosti a k získání trvalého pobytu.

Sezónní migrace pro zaměstnávání je spojena s obory, jako je zemědělství nebo turismus. Pracovníci migrují do zahraničí pouze na omezenou dobu během sezónních špiček.

Sezónní migrace spojená s kontrakty je specifický typ pracovní migrace, který umožňuje pracovníkovi podílet se na určitém projektu během stanoveného období. Tato migrace je limitována prací pro mateřskou firmu.

Kyvadlová migrace

Pro označení kyvadlové migrace je někdy užíván pojem pendlerství⁵. Migranti jsou pak označováni jako pendleři.

Pendleři jsou pracovníci, kteří nemění své bydliště, ale denně (týdně, sezónně⁶) dojíždějí do zaměstnání. Mohou tak využívat nejen rozdílů v příjmech, které jsou v cílové zemi vyšší, ale také rozdílů v cenových hladinách, neboť cenová hladina v domácí zemi je nižší. Při rozhodování se o pendlování hraje důležitou roli také výše dodatečných nákladů na cestování a časová ztráta způsobená dojížděním. Z technických důvodů je pendlerství omezeno na zhruba 50 km pásmo od hranic, což znamená zhruba 2 až 3 hodiny cestování denně.

Jako zvláštní typ migračních pohybů za prací je vydělována:

- migrace za vzděláváním;
- migrace za kvalifikací.

---

⁵ Odvozeno z německého slova pendeln (kývat se; jezdit sem a tam).

⁶ Pro migraci, kdy migranti dojíždějí za prací sezónně, se někdy používá samostatné označení **sezónní migrace**.

Migrace za vzděláváním

Migrace za vzděláváním se nezúčastňuje ekonomicky aktivní obyvatelstvo, přesto je řazena k migraci pracovní, neboť motivace je ekonomická. Jedná se o mezinárodní výměnu studentů pro studium v zahraničí. Migrace za vzděláváním bývá často podporována různými vládními programy či stipendii (Erasmus Sokrates, Erasmus Mundus, DAAD apod.).

Migrace za kvalifikací

Migrace za kvalifikací označuje migraci, kdy je pracovník vyslán na nějakou dobu do ciziny, aby se seznámil s rozvinutou technologií a výrobními procesy, které po návratu do své mateřské země zužitkuje.

2.2.1 Faktory motivující k pracovní migraci

Faktorů, které mohou lidi přimět k migraci, je mnoho. Podrobně byly podle nejrozličnějších teorií popsány v Podkapitole 2.1.2. Tato podkapitola je zaměřena na nejdůležitější faktory, které motivují potenciální migranty k pracovní migraci.

Při pracovní migraci hraje významnou roli výše příjmů, popř. rozdíl příjmů v zemi domácí a cílové, neboť rozhoduje o tom, zda je potenciální migrant ochoten překonat bariéry, které ho váží k domácímu prostředí. Lacina (Lacina, Rolný, 2001) uvádí, že hranicí je dosažení alespoň dvojnásobku reálného příjmu v zahraničí než v mateřské zemi.

S výší příjmů souvisí i zvýšení životní úrovně. Pokud ale migranti v cílové zemi nedosáhnou alespoň migračního prahu (70-75 % životní úrovně vyspělého státu), migrace ustává, neboť rozdíly v příjmových úrovních jsou vyrovnány ekonomickými a psychologickými náklady migrace.

Kromě těchto základních ekonomických motivů hrají při rozhodování se o pracovní migraci významnou roli také další faktory. Podle Antošové (2007, S. 49) vstupují do rozhodovacího procesu potenciálních migrantů následující faktory:

- stupeň a „žádanost“ daného vzdělání a kvalifikace v cílové zemi;
- jazykové znalosti;
- věk potenciálního migranta;
- existence rodinných příslušníků či přátel v cílové zemi;
- „psychické náklady“ související s opuštěním rodiny a přátel;

- náklady spojené se změnou bydliště;
- vztah k riskování;
- dosažené společenské postavení v mateřské zemi a vyhlídky na společenské postavení v cílové zemi;
- velikost majetku v mateřské zemi;
- tradice, zvyklosti, kulturní a sociální zázemí.

2.2.2 Faktory limitující pracovní migraci

Zatímco v předchozí podkapitole byly uvedeny faktory, které jednotlivce motivují k migraci, tato kapitola se bude podrobně věnovat faktorům, které migraci omezují.

Pro uskutečnění migrace nestačí jen ekonomická či jiná motivace, ale je důležité zajistit finanční kapitál, popř. přístup k sociálnímu kapitálu.

Finanční kapitál

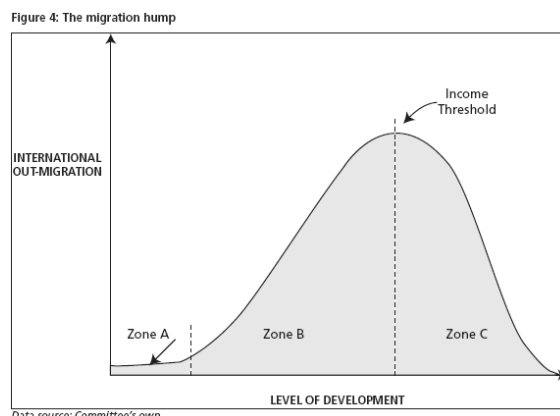
Výše finančního kapitálu je dána částkou pokrývajícím cestovní náklady a náklady pro období, než si migrant v cílové zemi najde práci.

Přestože je cestování v dnešní době čím dál levnější a dostupnější, pro nejchudší část obyvatelstva představuje letenka nebo lístek na vlak stále velkou investici, a tak ve většině případů migrují nejchudší lidé pouze na malé vzdálenosti, zatímco mezinárodní migrace se týká až lidí bohatších.

Komise pro mezinárodní rozvoj britského parlamentu uvádí ve své studii *Migration and Development: Looking for Development Gains* (2004) migrační křivku, která popisuje vztah mezi mírou emigrace a úrovní rozvoje dané země, popř. výši mzdy (viz Graf 2.1).

Pracovníci, kteří mají velmi nízké příjmy, nejsou schopni uhradit náklady, které jsou s migrací spojeny, a proto buď nemigrují, nebo migrují jen na malé vzdálenosti (oblast A). S rostoucí úrovní příjmů vidíme i rostoucí počet migrantů. V zóně B jsou již lidé schopni uhradit náklady spojené s migrací a mohou těžit z výhod, které jim migrace nabízí. V okamžiku, kdy počet emigrantů překročí určitou příjmovou hranici (Income Threshold), začne úroveň migrace klesat (oblast C), což je spojeno s nabídkami, které se začnou vytvářet v domácí ekonomice a s růstem mezd v mateřské zemi.

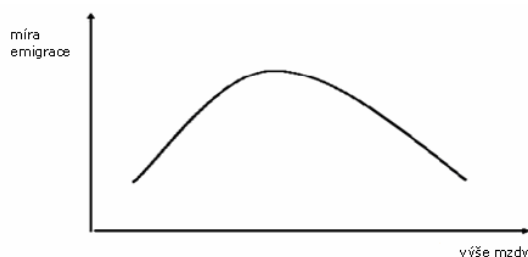
Graf 2.1 Vztah mezi mírou emigrace a úrovní rozvoje dané země podle Komise pro mezinárodní rozvoj britského parlamentu

Zdroj: UK Parliament Website, 2011.

Důležitost rozdílů v příjmech mezi domovskou a cílovou zemí potvrdili ve své práci Migration and Growth: The Experience of Southern Europe také Faini a Venturini (1994). Upozornili na to, že vztah mezi rozdíly v příjmech v zemi původu a v zemi migračního cíle není lineární v důsledku tzv. transakčních nákladů. Dle jejich teorie transakční náklady omezují migraci z nejchudších států do bohatších zemí. Pro pracovníky z chudých zemí je finančně velmi náročné migrovat do bohatšího státu, třebaže jsou zde vyšší mzdy a životní úroveň, neboť zde působí i limitující faktor vyšších životních nákladů než v domovském chudém regionu (státu). Vztah mezi mírou migrace a mzdou je tak nelineární a má konkávní tvar (viz Graf 2.2).

Graf 2.2 Vztah mezi mírou emigrace a mzdou podle teorie Fainiho a Venturiniho

Zdroj: Faini, Venturini, 1994.

Sociální kapitál

Sociálním kapitálem jsou označovány vazby mezi migranty, které zajišťují především nově přicházejícím migrantům zdroje informací, sociální i finanční pomoc či psychologickou

podporu. Tyto služby mohou zajišťovat také nejrůznější institucionální subjekty, soukromé i humanitární, vládní i nevládní organizace.

2.2.3 Vliv demografických charakteristik na migrační rozhodnutí

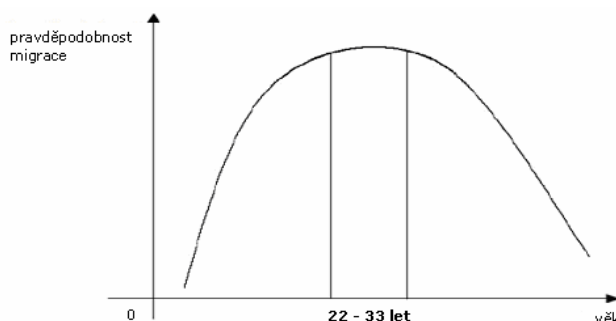
Na rozhodování o migraci mají vliv i demografické charakteristiky potenciálních migrantů. V této podkapitole bude popsán vliv třech demografických charakteristik – pohlaví, věku a rodinného stavu – na migrační rozhodnutí.

Jak uvádí Baštýř, Musil, Vavrečková (2007) znak **pohlaví** nehraje při rozhodování o migraci téměř žádnou roli, neboť v průzkumech prováděných Výzkumným ústavem práce a sociálních věcí (VÚPSV) v letech 2003 a 2005 byl poměr z hlediska pohlaví téměř vyrovnan.

Naproti tomu **věk** je považován za vysoce signifikantní znak. Zahraniční migrace je doménou mladé generace. V šetření VÚPSV v letech 2003 a 2005 tvořili mladí jedinci do 30 let zhruba dvě třetiny všech potenciálních migrantů (Baštýř, Musil, Vavrečková, 2007). Vztah mezi věkem a pravděpodobností migrace znázorňuje křivka ve tvaru obráceného písmene U. Největší tendence k migraci do jiných států či regionů mají lidé ve věku mezi 20 a 33 lety (viz Graf 2.3).

Další důležitý faktor, který ovlivňuje míru migrace, je **rodinný stav**. „Obecně platí, že svobodní lidé migrují více než lidé žijící v manželstvích a pevných rodinných strukturách“ (Baštýř, Musil, Vavrečková, 2007, S. 31).

Graf 2.3 Pravděpodobnost migrace v závislosti na věku migranta

Zdroj: Baštýř, Musil, Vavrečková, 2007.

2.3 Jednotný vnitřní trh

Migrační rozhodnutí potenciálního migranta může být významným způsobem ovlivněno zákony, předpisy a normami zemí, mezi nimiž má proběhnout migrační pohyb. Tato práce se zabývá pracovní migrací v České republice ve vztahu k Německu. Oba státy, Česká republika a Spolková republika Německou, jsou součástí Evropské unie a díky existenci jednotného vnitřního trhu se lidé, zboží, služby i finanční prostředky pohybují v rámci Evropské unie volně jako ve vnitrostátním prostředí.

Tato podkapitola je věnována jednotnému vnitřnímu trhu, především svobodě volného pohybu osob, která má pro migraci největší význam. Zabývá se také podmínkami vstupu občanů České republiky na německý pracovní trh.

2.3.1 Vytvoření jednotného vnitřního trhu

Vytvoření společného trhu bez vnitřních překážek bylo vždy dominantním cílem Evropských společenství. Již zakladatelská Římská smlouva v článku 2 Smlouvy o zřízení Evropského hospodářského společenství uvádí, že posláním Společenství je vytvořením společného trhu a postupným odstraňováním rozdílů mezi hospodářskými politikami členských států podporovat harmonický rozvoj hospodářských činností ve Společenství, nepřetržitý a vyvážený růst, vyšší stabilitu, rychlejší zvyšování životní úrovně a užší kontakty mezi členskými státy (Urban, 2002).

Ještě na počátku 80. let však zůstávalo Společenství, i přes pokrok při zřizování unie⁷, roztrženo na jednotlivé národní trhy, s bariérami na hranicích mezi členskými zeměmi, a to i přes to, že vytvoření společného trhu bylo jeho základním cílem.

Hlavními mezníky při zavádění společného trhu byla Bílá kniha o dokončení vnitřního trhu z roku 1985 a Jednotný evropský akt z roku 1987.

Bílá kniha s názvem „Dokončení vnitřního trhu“, byla posvěcena v červnu 1985 na vrcholném summitu nejvyšších představitelů ES v Miláně. Obsahuje podrobné shrnutí strategie, kterou hodlala Komise pod vedením J. Delorse prosazovat, aby na konci roku 1992 vznikla „Evropa bez vnitřních hranic“ (Urban, 2002).

---

⁷ Celní unie byla vytvořena v roce 1968.

Vytvoření rozsáhlého ekonomického prostoru, který se vyznačuje čtyřmi svobodami: svobodou pohybu, zboží, služeb, osob a kapitálu uvnitř Společenství, bránilo několik překážek, které byly rozděleny do tří skupin:

- **fyzické**, které stály v cestě jak volnému pohybu zboží, tak volnému pohybu osob a souvisí především s odstraněním překážek na vnitřních hranicích (především fyzické kontroly);
- **technické**, které brání prosazení všech čtyř ekonomických svobod a souvisí především se sladěním různých národních předpisů a norem;
- **fiskální**, které plynou z rozdílů v systémech nepřímého zdaňování členských zemí.

Bílá kniha předložila nejen rozbor těchto bariér, ale v příloze zpracovala podrobný časový harmonogram jejich odstranění do konce roku 1992. Během tohoto období měla být také nařízení nebo směrnice navržené Komisí a přijaté Radou ministrů zavedeny do legislativy členských států. Celý program měl podporu členských zemí a našel i velmi příznivou odezvu u veřejnosti. Program zapadal do nové vlny hospodářsko-politického uvažování 80. let – méně regulací, více liberalizace a větší prostor svobodnému trhu. Koncepce vnitřního trhu nijak neohrožovala suverenitu členských států a byla chápána jako důsledné dovršení toho, co předpokládala Římská smlouva a k čemu se všechny státy členské zavázaly.

Přes velmi rozsáhlý seznam legislativních opatření nového programu, která bylo nutno provést do konce roku 1992, nebyla v Bílé knize vůbec ošetřena oblast sociální legislativy.

Umožnit mobilitu bez překážek znamená odstranit diskriminaci založenou na státní příslušnosti i v oblasti sociálního zabezpečení. Pokud by pracovník ztratil část nebo všechna svoje práva na sociální zabezpečení v důsledku podmínek vyžadovaných jinými systémy sociálního zabezpečení, bylo by to vážnou bariérou jeho mobility za hranici státu, jehož je státním příslušníkem.

Proto již v roce 1959 Rada přijala dvě nařízení, která byla následně revidována a rozšířena v roce 2003 o další nařízení:

- Konsolidovaná verze Nařízení Rady (EHS) č. 1408/71, o aplikaci soustav sociálního zabezpečení na zaměstnané osoby, samostatně výdělečně činné a členy jejich rodin pohybující se v rámci Společenství;
- Konsolidovaná verze Nařízení rady (EHS) č. 574/72, stanovující postup provádění Nařízení (EEC) 1407/71, o aplikaci soustav sociálního zabezpečení na zaměstnané

osoby, samostatně výdělečně činné a členy jejich rodin pohybující se v rámci společenství;

- Konsolidovaná verze Nařízení (ES) č. 859/2003, kterým se rozšiřuje používání ustanovené nařízení (EHS) č. 1408/71 a Nařízení (EHS) č. 574/72 na občany třetích zemí, kterých se tato ustanovení dosud netýkala výhradně z důvodu jejich občanství (Fachinelli, 2006).

Pod tlakem evropských odborů byla ještě před dokončením programu vnitřního trhu přijata tzv. Sociální charta. Dále byla navržena struktura vnitřního trhu doplněna soustavou opatření, která by napomohla snížit velké rozdíly mezi členskými zeměmi. V roce 1987 se politika sociální a hospodářské koheze stala pevnou součástí vnitřního trhu.

Také další dvě důležité oblasti nebyly ošereeny v Bílé knize – ochrana životního prostředí a ochrana spotřebitele na vnitřním trhu. Obě aktivity se začaly rozvíjet až v dalším období a dnes rovněž tvoří neodmyslitelnou součást vnitřního trhu.

Přijetí Bílé knihy nedávalo ještě plnou záruku úspěchu při dokončování vnitřního trhu. Římská smlouva totiž zavazovala členské státy, že v otázkách vnitřního trhu musí být hlasování o přijetí legislativy jednomyslné, což mohlo brzdit všechny snahy uspět při plnění tohoto ambiciózního plánu. Bylo tedy nutno doplnit Římskou smlouvu. Došlo k tomu přijetím Jednotného evropského aktu, který byl podepsán v únoru 1986 a vstoupil v platnost po ratifikaci v parlamentech členských států 1. 7. 1987.

Jednotný evropský akt upravoval několik oblastí, které významným způsobem ovlivnily vytvoření jednotného vnitřního trhu:

- všechna rozhodnutí týkající se vnitřního trhu měla být přijímána kvalifikovanou většinou, čímž se měl proces rozhodování v Radě urychlit;
- všechny členské země přijaly závazek vytvořit vnitřní trh do 31. 12. 1992;
- vymezuje nové aktivity, kterými se měla Společenství zabývat a týkají se sociální politiky, ekonomické a sociální soudržnosti, ochrany životního prostředí, výzkumu a technického vývoje a evropské politické spolupráce;
- zahrnuje také kapitolu o Hospodářské a měnové unii, čímž byla dána orientace ES pro další období.

Vznikl jednotný vnitřní trh, který byl v Jednotném evropském aktu definován jako oblast bez vnitřních hranic, ve které jsou zajištěny čtyři základní ekonomické svobody - volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu (Urban, 2002).

2.3.2 Volný pohyb osob

Volný pohyb osob je základní ekonomickou svobodou, bez které by fungování vnitřního trhu nebylo možné.

Volným pohybem osob se rozumí nejen prosté přemísťování osob, ke kterému dochází i prostřednictvím turistiky, ale znamená možnost změnit místo pobytu za účelem výkonu pracovní činnosti nebo podnikání. Nabízí možnost usadit se, pracovat i podnikat na území kteréhokoli členského státu, bez toho aniž by tento pohyb omezovaly národní hranice.

Svoboda volného pohybu osob zaznamenala od dob Římské smlouvy určitý vývoj. Původně se tato svoboda vztahovala pouze na skupinu osob v pracovním poměru (zaměstnanci) a na osoby samostatně výdělečně činné (živnostníky, podnikatele) s právem svobodného usazování. Teprve po přijetí Jednotného evropského aktu, s platností od roku 1990, se okruh osob, které mohly této svobody využívat, rozšířil o osoby žijící z nezávislých příjmů, tedy na důchodce a na studenty. Od roku 1993, dle Maastrichtské smlouvy, se každý občan Unie má právo svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států.

Svoboda volného pohybu osob se opírá o dvě hlavní zásady:

- zákaz diskriminovat pracovníka jiného členského státu při přijímání, při odměňování, při přerazování;
- dodržování zásady národního zacházení, z níž plyne, že mají stejná práva jako pracovníci hostitelské země.

Pracovníci nebudou ochotni migrovat, pokud jim nebude poskytnuta záruka, že neztratí svá práva, která získali ve své domovské zemi. Musí být ošetřena nejen oblast sociálního zabezpečení osob, které pracují v jiné členské zemi, ale i uznávání odborné kvalifikace, která byla získána v domovské zemi.

2.3.3 Vstup občanů České republiky na německý pracovní trh

Po vstupu České republiky do Evropské unie k 1. 5. 2004 platí pro české občany čtyři základní svobody vnitřního trhu EU. Společně se vstupem do Evropské unie se Česká republika stala také členem Evropského hospodářského prostoru, kde je volný pohyb pracovníků základním právem. Stejně zacházení se vztahuje nejen na přístup na trh práce, ale týká se i samotného hledání práce, využívání veřejných služeb zaměstnanosti nebo nakládání při odměňování nebo propouštění. Volný pohyb pracovníků je omezen ve dvou

oblastech – zaměstnání ve veřejné správě a v některých profesích, kde je možné požadovat znalost jazyka. Zaměstnání ve státní správě jsou na odůvodněných místech vyhrazena pouze pro vlastní občany. Znalost místního jazyka je možno vyžadovat pouze v případě, že je nezbytně nutná k výkonu dané profese.

Přístupem České republiky do EU v květnu 2004 pro české občany nedošlo ke změnám, co se týče uplatnění na pracovním trhu v Německu, neboť Německo svůj pracovní trh pro občany nově přistupujících států po rozšíření Evropské unie neotevřelo a do konce dubna 2011 uplatňuje přechodné období⁸.

Po vstupu 10 nových členských států⁹ ze střední a východní Evropy v květnu 2004 začaly „staré“ členské státy, kromě Velké Británie, Irska a Švédska, uplatňovat přechodné období u dvou základních svobod – svobody pohybu osob a služeb. V roce 2006 přechodné období zrušilo Španělsko, Portugalsko, Řecko, Finsko a Itálie, později Nizozemsko, Lucembursko, Dánsko, Francie a Belgie.

Přechodné období může být uplatňováno nejdéle po dobu 7 let od přistoupení, tzn. pro státy, které přistoupily v roce 2004, nejdéle do konce dubna 2011, pro Bulharsko a Rumunsko do konce roku 2013.

Přechodné období u svobody pohybu osob umožňuje vyžadovat na občanech nově přistupujících států v květnu 2004, s výjimkou Malty a Kypru, a na občanech Rumunska a Bulharska pracovní povolení.

Rakousko a Německo posledními státy Evropské unie, které omezení s přechodným obdobím uplatňují.

Česká republika má se Spolkovou republikou uzavřeno několik dohod pracovně-právního charakteru, které upravují přístup českých pracovníků na německý trh práce:

- Ujednání o postupu při zprostředkování zaměstnání v SRN zájemcům na dobu nejvýše šesti měsíců v průběhu jednoho roku;
- Dohodu o vzájemném zaměstnávání československých a německých občanů za účelem rozšíření jejich odborných a jazykových znalostí;
- Pomocník/pomocnice v domácnosti s osobou vyžadující péči;
- Dohodu o vysílání československých pracovníků z podniků se sídlem v České a Slovenské Federativní Republice¹⁰ k zaměstnání na základě smluv o dílo.

---

⁸ Toto omezení se týká všech států, které v květnu 2004 k EU přistoupily, s výjimkou Malty a Kypru, a také Bulharska a Rumunska, které přistoupily k 1. lednu 2007.

⁹ K 1.5.2004 se staly členy EU tyto státy: Česká republika, Estonsko, Kypr, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Malta, Polsko, Slovensko, Slovinsko.

¹⁰ Tato dohoda platí dále i po zániku ČSFR.

Kromě toho v roce 2009 otevřelo Německo trh práce pro nedostatkové pozice a absolventy německých škol. Od ledna 2009 navíc zjednodušilo postup pro získání pracovního povolení pro absolventy všech vysokých škol.

Německo uplatňuje přechodné období také u vysílání pracovníků v rámci volného pohybu služeb. Vůči českým poskytovatelům služeb v Německu je uplatňováno jen oborech jako je stavebnictví, čištění zařízení a dopravních prostředků, činnost v oblasti dekorace interiérů, výkopové práce a zemní práce, rozvod sítí, demolice, rekonstrukce atd.

V těchto oborech musí mít vyslaní pracovníci pracovní povolení podobně jako při volném pohybu pracovních sil. Zaměstnavatelé mohou získat po splnění určitých¹¹ podmínek pracovní povolení v rámci tzv. kontingentů, což jsou limitované počty pracovních povolení určené na základě mezinárodní smlouvy mezi ČR a Německem.

Nejpozději k 1. květnu 2011 bude pro občany z České republiky zaveden volný pohyb pracovníků ve všech členských státech Evropské unie.

Německo otevřelo svůj trh práce pro sezónní pracovníky již od ledna 2011 a od května 2011 bude zrušeno i přechodné období, čímž budou odstraněny všechny administrativní překážky pro ucházení se českých pracovníků na německém trhu práce.

Neočekává se však výraznější odchod českých pracovníků do Německa. Jak uvedl JUDr. Miroslav Fuchs, ředitel odboru Evropské unie a mezinárodní spolupráce Ministerstva práce a sociálních věcí ČR, v článku Volný pohyb pracovníků v EU neznamena exodus české pracovní síly „*migrační potenciál českých občanů nebyl nikdy velký, ani v rámci ČR ani v rámci EU.*“ Také Ing. Zdeněk Novotný, ředitel Úřadu práce v Plzni uvádí ve stejném článku, že Češi nejsou ochotni migrovat, pokud nemají výraznou finanční motivaci (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2011).

Významným problémem, který snižuje ochotu Čechů migrovat, je jazyková bariéra. Ani zástupci německých úřadů se neobávají dramatického přílivu české pracovní síly. Snad jediným oborem, kde by k tomu mohlo dojít, je obor hotelnictví a gastronomie z důvodu dlouhodobého nedostatku personálu. Očekává se především zájem jednotlivců (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2011).

---

¹¹ Podmínky pro získání pracovního povolení v rámci kontingentů:

- práce v Německu bude vykonávána na základě smlouvy o dílo mezi dvěma podnikatelskými subjekty;
- služba bude poskytována v regionu, kde míra nezaměstnanosti nepřekračuje 130 % celoněmeckého průměru;
- produktivita práce pracovníka musí překročit 3400€/měsíc ve stavebnictví a 2900€/měsíc v ostatních oborech;
- podnik uhradí poplatek za povolení, který činí 200€ za pracovní smlouvu plus 75€ za pracovníka a měsíc.

3 PRACOVNÍ MIGRACE V ČESKÉ REPUBLICE A JEJÍ ANALÝZA

Druhá kapitola je věnována analýze pracovní migrace v České republice a je rozdělena do třech podkapitol. První podkapitola se zabývá cizinci žijícími dlouhodobě a trvale v České republice. Počty cizinců jsou analyzovány podle státní příslušnosti, účelu pobytu i pohlaví a je analyzována také jejich zaměstnanost. Zvláštní pozornost je věnována občanům Německa, kteří žijí v České republice, účastní na českém trhu práce anebo v České republice studují.

Druhá podkapitola se zabývá analýzou Čechů, kteří migrovali do zahraničí z pracovních důvodů. Především jsou analyzováni migranti z České republiky, kteří žijí, pracují nebo studují v Německu.

Poslední podkapitola je věnována vlastnímu výzkumu, který byl prováděn mezi vysokoškolskými studenty v Moravskoslezském kraji a jehož cílem je zjistit postoj vysokoškolských studentů k pracovní migraci a k pracovní migraci do Německa.

3.1 Cizinci v České republice

Po roce 1990 se Česká republika vrátila mezi země s demokratickým politickým systémem a tržním hospodářstvím a změnilo se výrazně také migrační klima. Jak uvádí Milada Horáková ve studii Mezinárodní migrace a migrace pracovní síly (Horáková, 2003), politické procesy na počátku transformace po roce 1990 vedly k zásadní proměně České republiky z emigračního na imigrační stát. Počet cizinců, kteří do České republiky přicházejí a trvale či dočasně zde žijí, se neustále zvyšuje.

Pobyt cizinců v České republice se řídí zákonem č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, a zčásti také zákonem č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů. Cizincem se dle §1 zákona č. 326/1999 Sb. rozumí *„fyzická osoba, která není státním občanem České republiky.“* Vstup, pobyt a vycestování z území České republiky je v kompetenci Policie ČR, Ministerstva vnitra ČR a Ministerstva zahraničních věcí ČR.

Zákon č. 326/1999 Sb. rozlišuje přechodný nebo trvalý pobyt cizinců. Podmínky pro pobyt cizinců v České republice, popř. udělení povolení k pobytu se liší mj. podle toho, z jaké země pochází. Jsou rozlišovány tři skupiny cizinců v České republice:

- občané Evropské unie;
- občané třetích zemí;
- cizinci bez ohledu na hranice Evropské unie.

Občané Evropské unie

Do skupiny zkráceně označované „občané Evropské unie“ jsou řazeni občané zemí EU, EHP (Norsko, Lichtenštejnsko, Island) a Švýcarska a jejich rodinní příslušníci.

Občané Evropské unie a jejich rodinní příslušníci jsou v České republice registrováni bez povolení k přechodnému nebo trvalému pobytu. Mohou si požádat o nárokové povolení k přechodnému pobytu, které plní spíše funkci potvrzení o pobytu za účelem ulehčení jednání s úřady.

Občané Evropské unie a jejich rodinní příslušníci mohou pobývat na území České republiky také na základě povolení k trvalému pobytu. Toto povolení získá občan Evropské unie po splnění několika požadavků:

- po 5 letech nepřetržitého přechodného pobytu bez dalších podmínek;
- pokud je na území zaměstnán a pobývá zde nepřetržitě po dobu nejméně 3 let;
- jestliže je rodinným příslušníkem státního občana ČR, který je na území přihlášen k trvalému pobytu, nebo rodinným příslušníkem občana jiného členského státu EU, kterému bylo vydáno povolení k trvalému pobytu na území.

Občané třetích zemí

Do skupiny, která je označována jako občané třetích, patří všichni občané, kteří nepocházejí ze států Evropské unie, Norska, Švýcarska a Lichtenštejnska. Na území České republiky mohou pobývat na základě několika druhů povolení:

- krátkodobě (do 90 dnů) bez víz;
- krátkodobě s vízy do 90 dní;
- s vízy nad 90 dní;
- povolení k dlouhodobému pobytu;
- povolení k trvalému pobytu;
- cizinci s platným azylem.

Občané těch zemí, se kterými má Česká republika uzavřenou dohodu o bezvízovém styku, mohou na území pobývat bez víza krátkodobě, obecně do 90 dnů.

Pokud Česká republika nemá s danou zemí uzavřenou smlouvu o bezvízovém styku, musí cizinec žádat o krátkodobá víza (do 90 dní) nebo o víza nad 90 dní, která mají maximální platnost 1 rok, nelze je prodloužit a navazuje na něj povolení k dlouhodobému pobytu. Povolení k dlouhodobému pobytu je vydáváno na dobu jednoho roku a lze je prodloužit.

Občané třetích zemí mohou pobývat na území České republiky také na základě povolení k trvalému pobytu, o které lze požádat po splnění následujících podmínek:

- obecně za 5 let nepřetržitého pobytu na vízum nad 90 dní nebo povolení k dlouhodobému pobytu v České republice;
- nebo po 4 letech nepřetržitého pobytu cizinci, kteří na území pobývají v rámci přechodného pobytu po ukončení řízení o udělení mezinárodní ochrany;
- po 2,5 letech, pokud jde o úspěšné absolventy pilotního projektu Ministerstva práce a sociálních věcí „Výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků“;
- bez ohledu na délku předchozího pobytu, pokud o trvalý pobyt žádá za účelem soužití se svým rodinným příslušníkem, který je občanem České republiky s trvalým pobytem v České republice nebo v případě humanitárních nebo jiných důvodů hodných zvláštního zřetele.

Pokud mají cizinci pobývající v České republice platný azyl, mají rozsah práv a povinností stejný jako cizinci s trvalým pobytem.

Cizinci bez ohledu na hranice Evropské unie

Třetí skupinu tvoří cizinci pobývající v České republice, u nichž se nerozlišuje, zda pocházejí ze zemí EU nebo ze zemí mimo EU. Jsou to registrovaní žadatelé o azyl, cizinci pobývající v České republice v rámci dočasné ochrany¹² a také nelegálně pobývající cizinci (např. cizinci pobývající v České republice po vypršení platností víz a povolení pobytu, bez potřebných víz, atd.).

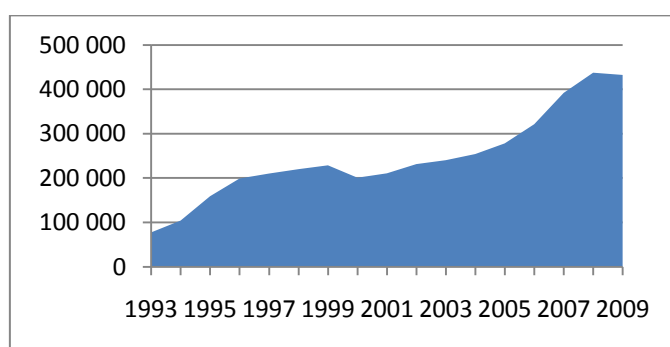
---

¹² Dočasná ochrana cizinců je opatření při hromadném exodu v důsledku ozbrojeného konfliktu, živelné pohromy nebo soustavného porušování lidských práv v zemi původu, které by mělo chránit exulanty a poskytnout jim dočasné útočiště do doby odeznění kritické situace. Tito cizinci podléhají dočasné ochraně a jsou vedeni a vykazováni v rámci povolení k dlouhodobému pobytu.

3.1.1 Analýza počtu cizinců a jejich demografické struktury v České republice

Od roku 1993¹³ se počet cizinců v České republice neustále zvyšuje (viz Graf 3.1). Dle údajů Českého statistického úřadu žilo v roce 1993 na území České republiky trvale nebo dlouhodobě pouze 77 668 cizinců. Zatímco v tomto roce tvořili cizinci pouze 0,75 % všech obyvatel, v roce 2009 již 432 503 trvale nebo dlouhodobě žijících cizinců v České republice tvořilo 4,12 % obyvatelstva. Podrobněji zachycuje počty cizinců tabulka v Příloze 2.

Graf 3.1 Počet trvale a dlouhodobě žijících cizinců v ČR v letech 1993 – 2009

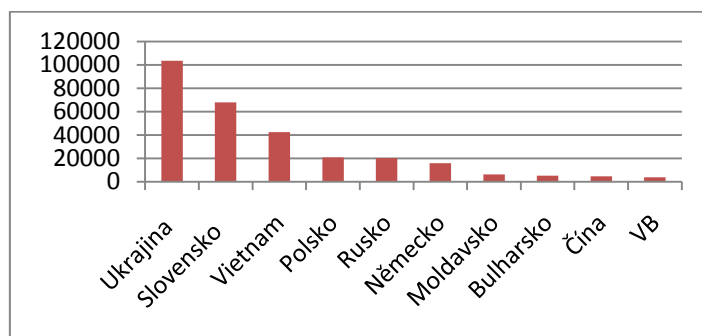

Zdroj: Český statistický úřad, 2011b. Vlastní zpracování.

Cizinci dle státní příslušnosti

Česká republika díky své geografické poloze tvoří průsečík migračních proudů směřujících z východu na západ a z jihu na sever. Národnosti cizinců, kteří migrují do České republiky, i účel jejich migrace jsou velmi různorodé.

Graf 3.2 Nejčastější státní občanství u cizinců s povolením k pobytu žijících v České republice k 31. 12. 2007

Zdroj: Český statistický úřad, 2011c. Vlastní zpracování.

¹³ Založení České republiky.

Z hlediska státní příslušnosti mezi trvale a dlouhodobě žijícími cizinci v České republice zaujímají přední místa Ukrajinci, Slováci a Vietnamci. Graf 3.2 zachycuje deset nejčastějších občanství u cizinců v České republice.

K 31. 12. 2007 žilo v České republice 103 405 Ukrajinců, 67 889 Slováků a 42 313 Vietnamců. Do ČR hojně migrují také Poláci (20 601¹⁴), Rusové (20 062), Němci (15 700), Moldavané (6 235), Bulhaři (5 046) a Číňané (4 484).

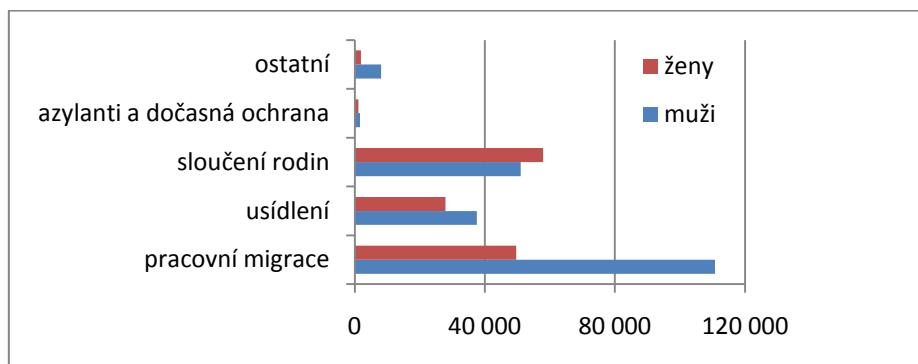
Cizinci dle účelu pobytu

Ke konci roku 2007 žilo v České republice celkem 347 649 cizinců¹⁵. Nejčastějším účelem pobytu v České republice bylo uvedeno získání práce. 160 499 cizinců žijících k 31. 12. 2007 v České republice migrovalo ze své mateřské země z pracovních důvodů (nalezení zaměstnání, podnikání na živnostenský list, studium a praxe a další ekonomické činnosti). Druhým nejčastějším důvodem, proč cizinci přicházejí do České republiky, je sloučení rodiny. Za rodinným příslušníkem do konce roku 2007 migrovalo 108 913 osob.

Za účelem usídlení migrovalo do České republiky 18 % všech cizinců (65 423 osob). Zbylé necelé 1 % tvoří azylanti a osoby s dočasnou ochranou.

Zajímavé je porovnat důvod migrace v závislosti na pohlaví. Jak uvádí Antošová (2007) v čele většiny migračních toků stojí mladí, ekonomicky aktivní lidé, především muži. K 31. 12. 2007 tvořili muži 60 % migrantů v České republice (209 094 osob).

Graf 3.3 Cizinci s dlouhodobým pobytem dle účelu a pohlaví k 31. 12. 2007

Zdroj: Český statistický úřad, 2011c. Vlastní zpracování.

Graf 3.3 zaznamenává počty migrantů dle účelu a pohlaví. U všech kategorií tvořili většinu migrantů muži – pracovní migrace (muži 69 %), usídlení (muži 57 %), žádost o azyl

¹⁴ Údaje dle ČSÚ k 31. 12. 2007.

¹⁵ Celkový počet cizinců, kteří splňují podmínku dlouhodobého pobytu, tj. pobytu delšího než 1 rok, včetně azylantů, bez cizinců s vízem nad 90 dnů, kteří podmínky délky pobytu nad 1 rok nesplňují.

a dočasná ochrana (muži 59 %), skupina ostatní migranti (muži 81 %). Pouze u kategorie sloučení rodin tvořily nepatrnou většinu ženy (ženy 53 %).

Zaměstnanost cizinců v České republice

Jak ukazuje Graf 3.3, nejčastějším důvodem, proč cizinci migrují do České republiky, je nalezení si práce.

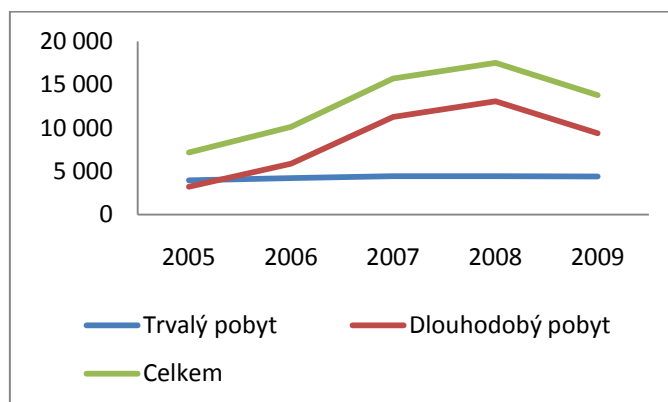
V roce 2009 žilo na území České republiky trvale a dlouhodobě 432 503 cizinců. Celkem 318 462 z nich bylo registrováno jako zaměstnáno, tzn., byli registrovaní buď úřady práce jako zaměstnaní¹⁶ (139 315), měli platné povolení k zaměstnání, popř. zelené karty (73 714), patřili do skupiny osob ze třetích zemí, které povolení k zaměstnání nepotřebují (17 680), nebo anebo měli živnostenské oprávnění (87 753).

Počty zaměstnaných cizinců v České republice od roku 1999 do roku 2009 zaznamenává tabulka v Příloze 3.

3.1.2 Občané Německa žijící v České republice

Počet Němců žijících trvale nebo dlouhodobě¹⁷ na území České republiky se s výjimkou roku 2009 zvyšuje. Jak ukazuje Graf 3.4, počet trvale žijících Němců na území se od roku 2005 příliš nezměnil.

Graf 3.4 Občané Německa s povolením k trvalému a dlouhodobému pobytu v České republice k 31. 12. 2009

Zdroj: Horáková, 2010a. Vlastní zpracování.

¹⁶ Občané EU/EHP a Švýcarska.

¹⁷ Dlouhodobý pobyt a vízum nad 90 dní.

V roce 2005 žilo v České republice 3 957 osob německé národnosti, v roce 2009 již 4 416 osob. Naproti tomu počet dlouhodobě žijících Němců na území České republiky od roku 2005 vzrostl několikanásobně. V roce 2005 bylo evidováno 3 230 dlouhodobě žijících Němců, v roce 2008 již 13 068 osob. K poklesu dochází v roce 2009, kdy se počet dlouhodobě žijících občanů Německa na území České republiky meziročně snížil o 3 692 osob.

Zaměstnanost Němců v České republice

Občané Německa byli do roku 2004¹⁸ zaměstnáváni v České republice na základě povolení o zaměstnání. Jejich počet nebyl limitován a povolení k zaměstnání mohlo být po uplynutí doby jeho platnosti opakovaně obnoveno. Kromě toho působili na trhu práce v České republice i němečtí občané s živnostenským oprávněním.

Po vstupu České republiky do Evropské unie mohou být občané Německé spolkové republiky v rámci jednotného vnitřního trhu a volného pohybu osob zaměstnáváni i na území České republiky, bez toho aniž by k tomu potřebovali povolení. Ani zaměstnavatelé nebo právnické či fyzické osoby, k nimž jsou vázáni svým zaměstnáním občané EU, EHP, ESVO, nemusejí mít povolení k získávání cizinců, mají pouze povinnost písemně informovat místní příslušný úřad práce o tom, že zaměstnávají občana EU/EHP/ESVO. Tato povinnost se vztahuje na zahájení i ukončení zaměstnání.

Počet Němců na trhu práce v České republice od roku 1999 neustále narůstá, jak zaznamenává Tabulka 3.1. Zvýšil se počet Němců s živnostenským oprávněním (v roce 1999 bylo registrováno 941 osob s živnostenským oprávněním, v roce 2009 1426 osob) i počet Němců, kteří jsou v České republice v zaměstnaneckém poměru (v roce 1999 bylo zaměstnáno 1466 osob, v roce 2009 2989 osob).

Tabulka 3.1 Občané Německa na trhu práce v České republice 1999 – 2009

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Živnostenské oprávnění	941	837	940	949	1005	1103	1164	1200	1261	1361	1426
Platná povolení k zaměstnání	1466	1452	1218	1306	1412						
Evidence na úřadech práce	1466	1452	1218	1306	1412	1303	1743	2383	2847	2774	2989
Celkem	2407	2289	2158	2255	2417	2406	2907	3583	4108	4135	4415

Zdroj: Horáková, 2010a. Vlastní zpracování.

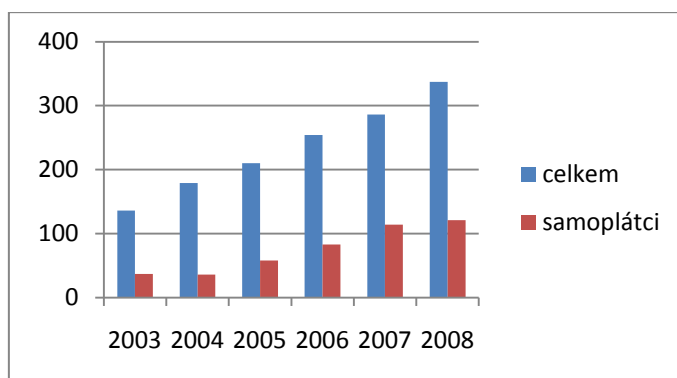
¹⁸ Vstup České republiky do Evropské unie.

Němečtí studenti studující v České republice

Migrace za vzděláním je zvláštním typem pracovní migrace. Každý rok do České republiky přijíždí za studiem několik studentů. Dle dat Českého statistického úřadu studovalo na českých univerzitách a vysokých školách v roce 2008 337 studentů, z nichž 121 byli samoplátcí, tzn., nebyli podporováni žádným typem stipendijního programu.

Graf 3.5 ukazuje počet německých studentů studujících v České republice v letech 2003 až 2008.

Graf 3.5 Počet studentů z Německa, kteří byli v jednotlivých letech zapsáni ke studiu na vysoké škole v České republice

Zdroj: Český statistický úřad, 2011 a. Vlastní zpracování.

3.2 Češi v zahraničí

Počet cizinců zaměstnaných v České republice je mnohonásobně vyšší než počet občanů České republiky pracujících v zahraničí. Statistiky o počtech cizinců v České republice, důvody, kvůli kterým migrovali, rozdělení dle věku, pohlaví a zemi původu jsou velmi dobře dostupné. Na webových stránkách je zveřejňuje Český statistický úřad a v mnoha publikacích i Výzkumný ústav práce a sociálních věcí. Zjistit, kolik Čechů pracovně migruje do zahraničí, je mnohem obtížnější, neboť každý stát má evidenci cizinců na svém území stanovenou jinak a neexistuje povinnost hlásit své pracovní pobyty zahraničí na úřadech v České republice.

Počty českých pracovníků, kteří migrovali za prací v rámci Evropské unie, jsou pouze odhadovány. Dle odhadů uvedených v internetové publikaci Konkurenceschopnost a volný pohyb pracovních sil v rámci Evropské unie (2008) cestovali Češi za prací¹⁹ od roku 2004

¹⁹ V rámci Evropské unie.

nejvíce do Velké Británie (20 až 40 tisíc), Německa (10 až 30 tisíc), Irska (10 až 20 tisíc) a do Rakouska (asi 6 000). Méně než 5 tisíc lidí vycestovalo do Itálie, Španělska, Nizozemí, Belgie a Slovenska. U ostatních zemí Evropské unie se jedná o počty menší než 1 000 osob.

Největší migrační vlna proběhla krátce po vstupu České republiky do Evropské unie, v letech 2005 a 2006. Cílovými zeměmi byly nejčastěji ty země, které neměly zavedena přechodná období (Velká Británie, Irsko). Poté, co další státy začaly rušit bariéry v přístupu na jejich trh práce, začali Češi vyjíždět i do dalších zemí – Itálie, Španělsko, Nizozemí.

Častou cílovou zemí pracovní migrací občanů České republiky je Německo a Rakousko. Tyto dva státy byly oblíbené ještě před vstupem České republiky do Evropské unie, především pro geografickou blízkost a významné rozdíly v platových úrovních. Podmínky pro vstup českých občanů na německý, popř. rakouský pracovní trh se ani po vstupu do Evropské unie příliš nezměnily, neboť obě země až do 30. dubna 2011 uplatňují výjimku přechodného opatření (viz Podkapitola 2.3.3).

3.2.1 Občané České republiky žijící v Německu

V roce 2009 migrovalo do Spolkové republiky Německo 348 909 občanů z Evropské unie. Skoro tři čtvrtiny (71, 7 %) z toho byli státní příslušníci dvanácti nových členských států²⁰ (250 064 osob). Počet cizinců, kteří Německo v roce 2009 opustili, byl 334 452. Migrační saldo mezi Německem a ostatními 26 státy Evropské unie bylo v roce 2009 pozitivní (+ 14 457). Německo má se starými státy EU saldo negativní (- 15 157), s novými členskými státy pozitivní (+ 29 614).

V roce 2009 migrovalo z České republiky do Německa 5 924 osob a 6 452 Čechů se vracelo zpět do České republiky. Německo má saldo s Českou republikou pro rok 2009 záporné (-528). Česká republika je tak spolu se Slovinskem, které mělo v roce 2009 také záporné saldo (-444), jediným novým členským státem Evropské unie, se kterým mělo Německo saldo záporné.

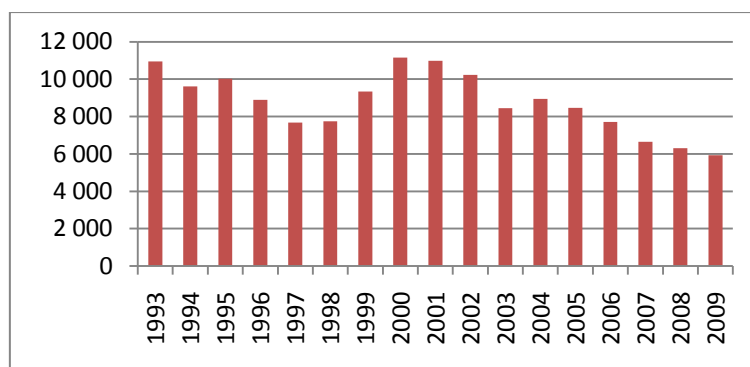
Graf 3.6 ukazuje roční počet Čechů, kteří v letech 1993 až 2009 přicházeli do Německa. Počet Čechů, kteří přicházejí do Německa, od roku 2000, kdy byl počet migrantů přicházejících do České republiky nejvyšší za sledované období, a to 11 148 osob (s výjimkou

---

²⁰ K tzv. novým členským státům Evropské unie patří státy, které přistoupily v roce 2004 (Česká republika, Estonsko, Kypr, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Malta, Polsko, Slovensko, Slovinsko) a v roce 2007 (Bulharsko, Rumunsko).

v roce 2004), neustále klesá. V roce 2009 migrovalo do Německa 5 924 osob, z toho 3 080 žen.

Graf 3.6 Počet migrantů přicházejících do Německa z České republiky v letech 1993 až 2009

Zdroj: Bundesamt für Migration und Flüchtlinge, 2011. Vlastní zpracování.

Zaměstnanost Čechů v Německu

Legální zaměstnání českých občanů v Německu je uskutečňováno na základě bilaterálních dohod, neboť Německo až do 30. 4. 2011 využívá výjimku přechodného opatření. Existují čtyři dohody pracovněprávního charakteru uzavřené mezi Českou republikou a Německem a na jejich základě rozlišujeme několik typů pracovníků, kteří migrují z České republiky za prací do Německa (viz Podkapitola 2.3.3).

Na základě Ujednání o postupu při zprostředkování zaměstnání v SRN zájemcům na dobu nejvýše šesti měsíců v průběhu jednoho roku je možno pracovat v Německu jako tzv. sezónní pracovníci (Saisonarbeiternehmer). Od 1. 1. 2005 mohli být tito pracovníci zaměstnání v Německu na dobu 4 měsíců, od 1. 1. 2009 na dobu 6 měsíců v průběhu 1 kalendářního roku. Sezónní pracovníci z nových států Evropské unie potřebují pracovní povolení, které vydává Spolková pracovní agentura (Bundesagentur für Arbeit). Tyto regulace jsou platné pro zaměstnance, kteří chtějí pracovat v zemědělství a lesnictví, v hotelnictví a pohostinství, v oboru zpracování ovoce a zeleniny a na pilách.

Další dohoda, která upravuje zaměstnávání českých občanů v Německu, je Dohoda o vysílání československých pracovníků z podniků se sídlem v České a Slovenské Federativní Republice²¹ k zaměstnání na základě smluv o dílo. Smluvní pracovníci (Werkvertragsarbeitnehmer) jsou zaměstnanci firem se sídlem v zahraničí (v tomto případě v České republice), kteří smějí pracovat v Německu díky pracovní smlouvě. Bilaterální

²¹ Ujednání a dohody uzavřené v roce 1991 neztratily po zániku federace platnost.

dohody²² tohoto typu má Německo uzavřeno se střeoevropskými a výchoevropskými státy a s Tureckem. Dohody obsahují zaměstnanecké kontingenty, které jsou každý rok upravovány podle situace na německém trhu práce.

Dohoda o vzájemném zaměstnávání českých a německých občanů za účelem rozšíření jejich odborných a jazykových znalostí (tzv. roční smlouvy) upravuje dočasné zaměstnávání zahraničních pracovníků ze střeoevropských a výchoevropských států, kteří přicházejí do Německa za účelem dalšího odborného a jazykového vzdělávání (Gastarbeitnehmer). Zaměstnávání těchto pracovníků je ošetřeno bilaterálními dohodami²³ (Gastarbeitnehmerabkommen), které obsahují především počty migrantů, kteří mohou být zaměstnání (kontingenty). Migranti, kteří chtějí pobývat v Německu jako zahraniční pracovníci (Gastarbeitnehmer), musí splňovat určité požadavky – musí mít dokončené odborné vzdělání, popř. minimálně tříleté pracovní zkušenosti v oboru, nebo musejí dosáhnout vysokoškolského vzdělání, musí mít základní znalosti němčiny a nesmějí být mladší 18 let a starší 40 let. Vstup do Německa na základě této dohody je možný pouze jednou.

Od 1. 1. 2005 mohou v Německu pracovat osoby jako pomocník/pomocnice v domácnosti s osobou vyžadující péči (Haushaltshilfen)²⁴. Pomocníci/pomocnice ze zahraničí mohou být zaměstnání v domácnostech i v pečovatelských zařízeních po dobu jednoho až třech let.

Čeští občané se mohou účastnit německého pracovního trhu ještě jako tzv. pendleři (Grenzpendler, Grenzgänger). Pendleři se řídí německými pracovními předpisy a Německý statistický úřad je neeviduje jako účastníky pracovní migrace.

Pracovníky z České republiky přicházející do Německa eviduje ve svých statistikách Německý statistický úřad (Statistisches Bundesamt Deutschland) a jsou rozdělení do 4 skupin:

- sezónní pracovníci (Saisonsarbeitnehmer);
- smluvní pracovníci (Werkvetragsarbeitnehmer);
- zahraniční pracovníci (Gastarbeitnehmer);
- pomocníci v domácnosti (Haushaltshilfen).

---

²² Bilaterální dohody byly uzavřeny mezi Německem a Bosnou a Hercegovinou, Bulharskem, Chorvatskem, Českou republikou, Slovenskem, Srbskem, Litvou, Makedonií, Polskem, Rumunskem, Slovenskem, Maďarskem a Tureckem.

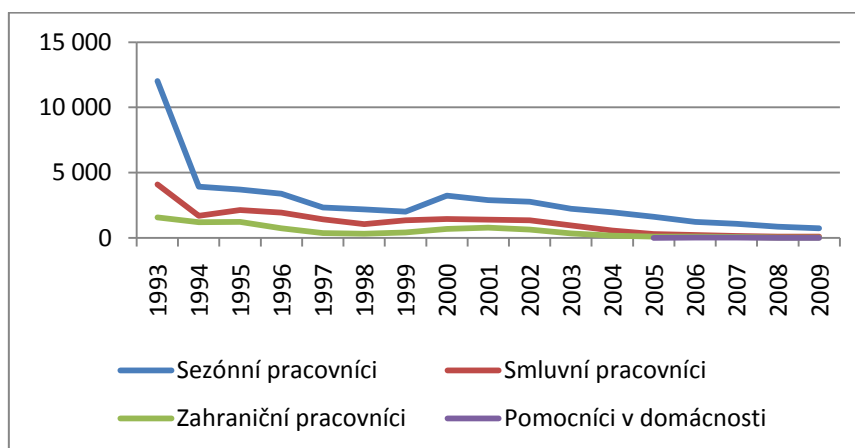
²³ Dohody byly uzavřeny s Maďarskem, Polskem, Českou republikou, Slovenskem, Slovinskem, Albánií, Bulharskem, Estonskem, Litvou, Lotyšskem, Rumunskem, Ruskem a Chorvatskem.

²⁴ Dohody tohoto typu má Německo uzavřeno s Polskem, Slovinskem, Českou republikou, Slovenskem, Maďarskem, Bulharskem a Rumunskem.

Roční počty pracovních migrantů přicházejících do Německa z České republiky zachycuje tabulka v Příloze 4.

Z Grafu 3.7 je patrné, že počet pracovníků z České republiky, kteří migrují za práci do Německa, od roku 1993 výrazným způsobem klesá. Zatímco v roce 1993 migrovalo z České republiky do Německa 12 027 osob, v roce 2000 to bylo 2 913 a v roce 2009 jen 740 osob. Stejným způsobem klesl počet smluvních pracovníků (1993: 4 113, 2000: 1 398, 2009: 112) i zahraničních pracovníků (1993: 1 577, 2000: 796, 2009: 32). Nízký není ani počet osob, které mohou od roku 2005 pracovat jako pomocníci v domácnostech. V roce 2005 využilo tuto možnost pouze 17 osob, v roce 2009 20 osob.

Graf 3.7 **Počet pracovních migrantů přicházejících z České republiky do Německa v letech 1999 až 2009**

Zdroj: Bundesamt für Migration und Flüchtlinge, 2011. Vlastní zpracování.

Pendleři na německém pracovním trhu

Podle krátké zprávy Institutu pro výzkum pracovního trhu a zaměstnanosti (Institut für Arbeitsmarkt- und Berufsforschung) jsou pendleři „osoby, které při cestě ze svého bydliště do místa, kde jsou zaměstnani, překročí národní hranice. Nehraje přitom roli, jak často hranici překročí (denně, týdně, sezónně)“ (Heining, Möller, 2009).

Česká republika sousedí se dvěma německými spolkovými zeměmi – s bývalou západoněmeckou spolkovou zemí Bavorskem a bývalou východoněmeckou spolkovou zemí Saskem. Pendlerství z České republiky do Německa se týká především příhraničních regionů těchto dvou spolkových zemí, ve kterých je politická i hospodářská situace velmi specifická.

Osídlení v příhraničním regionu mezi Českou republikou a Německem je poměrně řídké, neboť hranice mezi oběma státními celky je velmi stará, neměnila se více než 1 000

let.²⁵ Na bavorské straně žije v příhraničních regionech asi 1, 4 milionů obyvatel, na české straně je to asi 400 000 obyvatel.

Bavorsko je jedinou bývalou západoněmeckou spolkovou zemí, která sousedí s nově přístupujícím státem (Českou republikou). Hospodářské rozdíly mezi Polskem a bývalými východoněmeckými zeměmi, ani mezi Saskem a Českou republikou nejsou tak významné jako mezi Bavorskem a Českou republikou. Ještě před vstupem České republiky do Evropské unie pendlovalo mnoho Čechů do Německa a těžili tak z hospodářských rozdílů mezi oběma zeměmi. Navíc do Bavorska migruje mnoho lidí ze sousedních bývalých východoněmeckých zemí (Sasko a Durynsko) a neustále stoupá podíl migrantů z Rakouska, a proto obavy z východního rozšíření Evropské unie byly v Bavorsku obzvláště velké. S přijetím přechodného opatření souhlasila většina obyvatel Bavorska (Smid, 2006).

Podle vyjádření Herberta Schmida z poradní agentury pro technologie a inovace (Schmid, 2006) se situace v Bavorsku již uklidnila a odbory ani zaměstnavatelé nechtějí žádná další omezení pro migraci pracovníků ze zahraničí.

V roce 2005 za prací do Německa pendlovalo okolo 72 500 osob (viz Příloha 5). Byly to především osoby bydlící v sousedních státech, největší proud kyvadlové migrace tvoří Francouzi (v roce 2005 40 775 osob). Počet pendlerů neustále narůstá. V porovnání s rokem 2000 se číslo lidí pravidelně dojíždějících za prací téměř zdvojnásobilo (37 242 osob v roce 2000).

Češi tvoří pouze nepatrnou část (9,6 %) všech pendlerů, kteří do Německa přicházejí, a to i přes výrazné rozdíly ve mzdách. Počet lidí, kteří z České republiky pravidelně dojíždí za prací do Německa, se od roku 2000 zvýšil o 261,5 % (viz Tabulka 3.2)

Tabulka 3.2 Kyvadlová migrace do Německa v letech 2000 až 2005

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Počet pendlerů z ČR	916	1 457	2 641	3 223	3 201	3 312
Počet pendlerů do SRN ze všech zemí	37 242	47 305	58 008	62 697	68 118	72 421

Zdroj: Heining, Möller, 2009. Vlastní úprava.

Zajímavé je porovnat podíl žen na kyvadlové migraci do Německa. Ze všech pendlerů migrujících z České republiky do Německa tvořily ženy v roce 2000 pouze 27,7 % a v roce 2005 30,3 %. Pokud podíl žen na kyvadlové migraci srovnáme s pendlery směřující do Německa z ostatních zemí, zjistíme, že se Česká republika ocitá hluboko pod průměrem,

²⁵ Pro srovnání hranice mezi Polskem a Německem je relativně nová, měnila se po druhé světové válce.

dokonce podíl žen je nejmenší ze všech států, ze kterých pendleři do Německa směřují (viz Tabulka 3.3).

Tabulka 3.3 Podíl žen na kyvadlové migraci směřující do Německa v roce 2000 a 2005

	Belgie	ČR	Dánsko	Francie	Lucembursko	Nizozemí	Polsko	Rakousko	Švýcarsko
2000	47,5	27,7	40,5	32	47,4	39,2	37,4	36,6	47,9
2005	46,9	30,3	39,7	35	50	36,7	35,4	43,2	45,2

Zdroj: Heining, Möller, 2009. Vlastní úprava.

Většina pendlerů směřovala do bývalých západoněmeckých spolkových zemí. Jen 800 pendlerů z celkového počtu 72 421 migrovalo do bývalých východoněmeckých spolkových zemí (není započten Berlín). Česká republika sousedí se bývalou západoněmeckou spolkovou zemí Bavorsko a bývalou východoněmeckou spolkovou zemí Sasko. V roce 2005 směřovalo 85 % pendlerů z České republiky do Bavorska, především do oblastí Oberfranken, Oberpfalz a Niederbayern, do aglomerace Mnichova a Berlína a do Rýnsko-Mohanské oblasti. Hlavní oblasti pendlerů jsou zaznamenány v Příloze 6.

Při srovnání kyvadlové migrace v letech 2000 a 2005 se dá vypožorovat i změna kvalifikační struktury pendlerů. Zatímco klesá podíl málo kvalifikovaných osob, narůstá podíl vysoce kvalifikovaných pendlerů. Při srovnání pendlerů ze všech zemí, kteří dojíždějí do Německa, zjistíme, že v roce 2000 tvořil počet pendlerů bez vyučení 27,4 %, s vyučením 52,4 % a s terciárním vzděláním pouze 6 %. V roce 2005 se snížil počet lidí bez vyučení na 19,8 % a počet lidí s terciárním vzděláním vzrostl na 9,5 %.

Počet českých kvalifikovaných pendlerů narůstá pomaleji než v ostatních zemích. Jak ukazuje Tabulka 3.4, do Německa migruje více nekvalifikovaných a méně kvalifikovaných lidí, než je průměr z ostatních zemí.

Tabulka 3.4 Kvalifikační struktura pendlerů v roce 2000 a 2005 ve srovnání pendlerů z České republiky a z ostatních zemí

Česká republika	neuvedeno	bez vyučení	vyučení, maturita	vysokoškolské vzdělání
2000	21	30,9	45,2	2,9
2005	30,5	27,8	37,6	4,1
Průměr všech zemí				
2000	14,3	27,4	52,4	6
2005	21,1	19,8	49,6	9,5

Zdroj: Heining, Möller, 2009. Vlastní úprava.

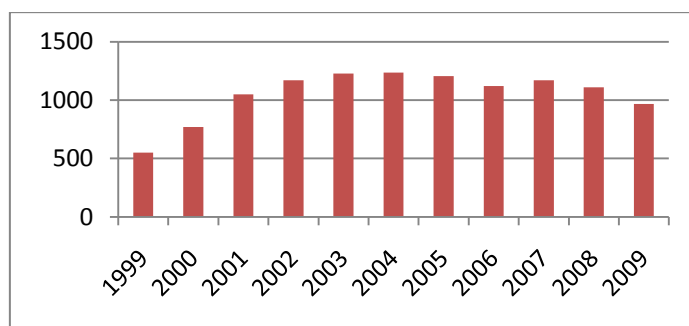

Čeští studenti studující v Německu

V rámci zvláštního typu pracovní migrace, migrace za vzděláním vyjíždí každý rok do Německa několik set studentů. V letním semestru 2009 začalo v Německu studovat 273 studentů, z čehož bylo 195 žen. V zimním semestru 2009/2010 začalo na německých univerzitách a vysokých školách studovat 750 studentů, z toho 488 žen.

Graf 3.8 zaznamenává počet studentů z České republiky, kteří se v jednotlivých letech zapsali ke studiu v Německu.

Graf 3.8   **Počet studentů z České republiky, kteří se v daném roce zapsali ke studiu v Německu v letech 1999 až 2009**

Zdroj: Bundesagentur für Migration und Flüchtlinge, 2011. Vlastní zpracování.

3.3 Postoj vysokoškolských studentů v Moravskoslezském kraji k pracovní migraci (dotazníkové šetření)

Česká republika je od roku 2004 členem Evropské unie, a přestože je volný pohyb osob jednou ze základních svobod, není českými občany příliš využívána. Postoj českých občanů k pracovní migraci i k migraci obecně je spíše negativní.

VÚPSV prováděl v letech 2000, 2003 a 2005 komplexní výzkum migračního potenciálu českých občanů. Výsledky terénních šetření migračních postojů u české populace „verifikují základní trend, podle kterého drtivá většina české populace ve věku od 18 do 60 let reprezentované vzorkem dotázaných o pracovním uplatnění v cizině neuvažuje (84,6 %) a zbývající část, která pomýšlí na odchod z České republiky, se strmě redukuje ve vztahu ke konkrétním aktivitám, které v této souvislosti občané vykonali“ (Baštýř, Musil, Vavrečková, 2007).

Dle výzkumu Vavrečkové, Janaty (2005) byl pozitivní postoj k zahraniční pracovní migraci u českého obyvatelstva v produktivním věku v roce 2000 14, 3 %, v roce 2003 17, 5 % a v roce 2005 poklesl na 15, 4 %.

Z uvedených výzkumů vyplývá, že kladný postoj k migraci (popř. k pracovní migraci) má jen malé procento občanů v produktivním věku. Největší tendenci k migraci do jiných států či regionů mají lidé mezi 20 až 30 lety (viz Podkapitola 2.2.3 a Graf 2.3), a proto je dotazníkové šetření uvedené v této práci zaměřené na zjištění postoje k migraci v této věkové skupině.

3.3.1 Definování cílů průzkumu a cílové skupiny

Hlavním cílem průzkumu uvedeného v této práci je zjistit postoj vysokoškolských studentů v Moravskoslezském kraji k migraci, k pracovní migraci do zahraničí i v rámci České republiky, zjistit jejich postoj k pracovní migraci do Spolkové republiky Německo a potvrdit, popř. vyvrátit hypotézy uvedené v Úvodu této práce.

V rámci průzkumu byly dále zjišťovány důvody, které studentům v migraci brání nebo které je od migrace odrazují, důvody, které je motivují migrovat nebo uvažovat o migraci. Průzkum se zaměřuje také na dobu a typ potenciální migrace a na vliv rodinného zázemí a přátel při rozhodování se o migraci. Protože jsou cílovou skupinou vysokoškolští studenti, je průzkum zaměřen na jejich zájem o studium v Německu.

Jako cílová skupina byli vybráni vysokoškolští studenti z Moravskoslezského kraje ve věku 20 až 26 let. Osloveni byli studenti Vysoké školy báňské – Technické univerzity, Ostravské univerzity a Slezské univerzity v Opavě.

3.3.2 Sběr dat

K získání potřebných informací byla zvolena metoda osobního a elektronického dotazování, ke které byl použit dotazník (viz Příloha 7) s 18 věcnými otázkami, které se týkají zadání průzkumu, a 4 identifikačními otázkami, které jsou zaměřené na zjištění osobních charakteristik respondenta (pohlaví, stupeň studia a studovaný obor, znalost jazyků). Dotazník byl jednotlivým respondentům předáván v papírové podobě nebo jim byl zasílán v elektronické podobě pomocí e-mailu.

V polovině ledna 2011 proběhla pilotáž dotazníků, jejímž úkolem bylo ověřit srozumitelnost a úplnost otázek obsažených v dotazníku. Zúčastnilo se jí osm respondentů z okruhu mých známých a rodinných příslušníků, kteří odpovídali cílové skupině. Provedenou pilotáží byly zjištěny především chybějící varianty odpovědí u některých otázek a také bylo upozorněno na nedostatečnou návaznost některých otázek. Zjištěné nedostatky byly upraveny rozšířením výčtu odpovědí, přehozením pořadí otázek a byla doplněna jedna nová otázka, díky které se eliminovaly nejasnosti.

Sběr dat probíhal v únoru 2011 na výše uvedených vysokých školách v Moravskoslezském kraji a byl zasílán studentům pomocí e-mailu. Zúčastnilo se ho 140 respondentů.

Po shromáždění primárních dat byla provedena jejich kontrola, aby byla zjištěna úplnost a správnost zpracovaných informací. Ze získaných 140 dotazníků bylo ke zpracování výsledků použito 136 dotazníků, které byly vyplněny správně a úplně.

Před samotným vyhodnocováním dat byly získané hodnoty převedeny do numerické podoby. Byla vytvořena datová matice, která byla východiskem pro analýzu údajů získaných při průzkumu. Zpracování a analýza informací byla prováděna pomocí programu Microsoft Excel.

3.3.3 Struktura respondentů

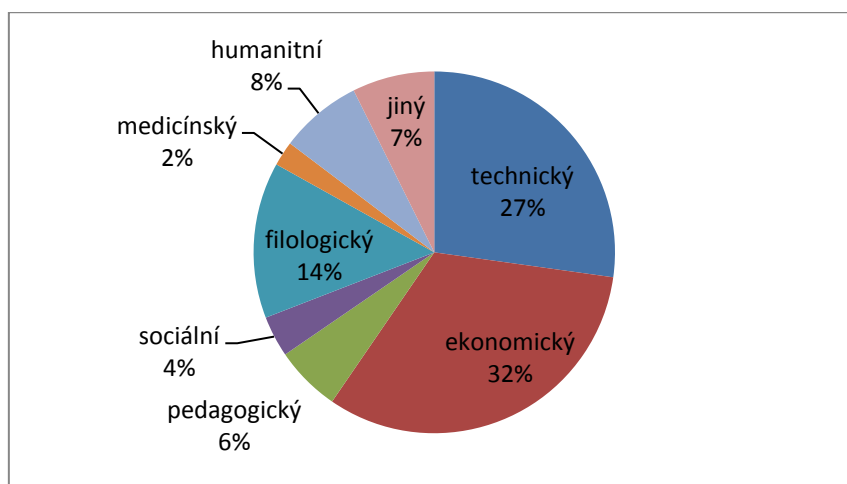
Průzkumu se zúčastnilo 140 respondentů, ke zpracování výsledků byly použity jen správně a úplně vyplněny dotazníky, proto analýza výsledků počítá se 135 respondenty.

Z celkového počtu 135 respondentů tvořily 61 % ženy a 49 % muži. 56 % respondentů studuje bakalářský stupeň studia, 44 % respondentů magisterský stupeň.

V průzkumu jsou zastoupeni respondenti z různých oborů – 32 % ekonomické obory, 27 % technické, 14 % filologické, 8 % humanitní a další. Zastoupení respondentů dle oboru studia znázorňuje Graf 3.9.

V prováděném průzkumu se zjišťovala také jazyková vybavenost studentů, neboť znalost jazyků hraje při migraci a při rozhodování se o migraci významnou roli. Studenti průměrně uvedli znalost 2,3 cizích jazyků. Znalost jednoho cizího jazyka uvedlo 20 % studentů, dvou cizích jazyků 40 %, třech cizích jazyků 30 %, čtyř cizích jazyků 8 % a dvě procenta uvedly znalost pěti cizích jazyků.

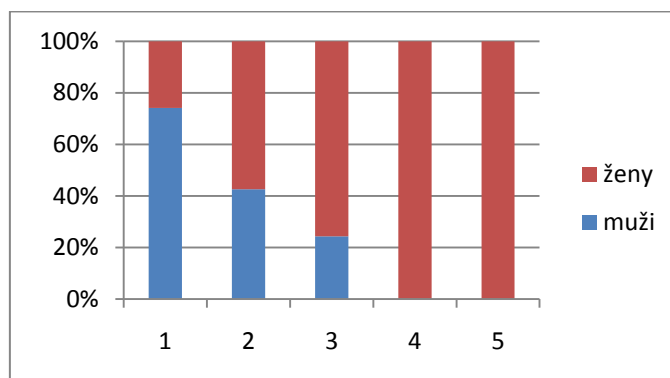
Graf 3.9 **Skladba respondentů dle oboru studia**

Zdroj: Vlastní zpracování.

Zajímavé je porovnat, kolik cizích jazyků uvedly ženy a kolik muži. Z Grafu 3.10 je zřejmé, že ženy v uvedeném průzkumu uvedly v průměru znalost více cizích jazyků než muži. Tento fakt je ovlivněn také skladbou respondentů dle studijního oboru. Většina mužů v tomto výzkumu studuje technický obor (60 % mužů), kde není studiu jazyků věnována taková pozornost. Naopak jen filologický obor studuje 20 % všech žen, které se zúčastnily tohoto průzkumu. Skladbu respondentů dle studovaného oboru a pohlaví znázorňuje graf v Příloze 8.

Graf 3.10 **Znalost cizích jazyků dle počtu a pohlaví**

Zdroj: Vlastní zpracování.

Nejčastěji byla uvedena znalost angličtiny (93 %), následovaná němčinou (65 %), ruštinou (27 %), francouzštinou (21 %) a španělštinou (19 %). 7 % respondentů uvedla znalost jiného jazyka, mezi nimiž byla čínština, polština, italština a finština.

Znalost jazyků byla rozdělena do čtyř úrovní²⁶ – začátečník, středně pokročilý, pokročilý a zkušený uživatel. Respondenti mají nejlepší úroveň znalostí jazyka anglického (začátečník 9 %, středně pokročilý 39 %, pokročilý 43 % a zkušený uživatel 9 %), o něco horší je znalost němčiny (30 % začátečníků, 35 % středně pokročilých, 17 % pokročilých a 18 % zkušených uživatelů), ale u ostatních jazyků je znalost především na úrovni začátečníků (francouzština 76 % začátečníků, španělština 76 % začátečníků, ruština 84 % začátečníků).

3.3.4 Vyhodnocení otázek zaměřených na vztah respondentů k migraci obecně

První čtyři otázky v dotazníku jsou zaměřeny vztah respondentů k migraci obecně. Zjišťují, zda respondent se již migrace účastnil, zda o migraci někdy přemýšlel a jaké důvody ho k těmto úvahám vedly, zda má v budoucnu (ještě) úmysl migrovat a zda již učinil nějaké kroky, které vedou k jeho migraci.

Z celkového počtu 136 oslovených vysokoškolských studentů Moravskoslezského kraje již někdy migrovalo do zahraničí 34 % osob. Ve zkoumaném vzorku studentů mají s migrací větší zkušenost ženy. Z celkového počtu 82 žen již někdy migrovalo 31 žen (38 %), zatímco z 53 mužů se migrace zúčastnilo jen 15 mužů (28%).

Na otázku, zda někdy přemýšleli o migraci, odpovědělo 72 % respondentů kladně. Nejčastějším zdůvodněním, proč o migraci někdy uvažovali či uvažují, bylo uvedeno naučit se cizí jazyk (29 %). Další důležitou motivací je vidina vyššího výdělku a zvýšení si životní úrovně (20 %), možnost zvýšit si kvalifikaci a získat praxi v zahraničí (17 %) a poznat jinou kulturu (17 %). Nespokojenost s ekonomickou a politickou situací v České republice je důvodem pro migraci pro 9 % respondentů. Možnost pracovat v mezinárodním týmu uvedlo jako důvod k migraci 6 % respondentů a 2 % uvažovalo o migraci proto, že se do zahraničí chtějí přestěhovat za svým partnerem.

Na třetí otázku, která zněla: „*Máte v úmyslu v budoucnu migrovat (studovat v zahraničí, sezónní práce v cizině, dočasně nebo trvale se usadit v cizí zemi)?*“, odpovědělo

---

²⁶ Rozdělení respondentů dle znalostí jazyka je velmi ovlivněno subjektivním rozhodnutím jednotlivých respondentů o vlastní znalosti jazyka. Zatímco některý student uvedl, že zná jazyk „již“ jako začátečník, přestože umí sotva pár základních slovíček, jiný student filologie uvedl znalost jazyka „jen“ jako pokročilý, přestože je jazyk hlavním předmětem jeho vysokoškolského studia.

kladně 44 % respondentů, záporně 20 % respondentů a 36 % respondentů se vyjádřilo neutrálně.

Platí pravidlo, že celkový počet neutrálních odpovědí by u jedné otázky neměl být vyšší než 5–10 % z celkového počtu správně vyplněných dotazníků. (Kozel, 2006, S. 89)

Domnívám se, že u této otázky respondenti volili neutrální odpověď z toho důvodu, že je otázka zaměřena na „nejistou“ budoucnost. Tito respondenti nejsou v oblasti migrace pevně rozhodnutí. Možnost migrovat nevylučují, pokud by se jim naskytla možnost pracovat, studovat v zahraničí, nejspíš by ji přijali nebo by nad ní alespoň intenzivně přemýšleli, ale sami aktivně možnost migrovat nevyhledávají, což potvrzuje vyhodnocení otázky č. 4.

Otázka č. 4 „*Učinil/a jste kroky vedoucí k vaší migraci?*“ mnohem více odpovídá o skutečném zájmu respondentů migrovat. Pouze 34 % respondentů na tuto otázku odpovědělo kladně, přestože úmysl migrovat uvedlo o 10 % respondentů více (viz výše, vyhodnocení otázky č. 3). Z toho vyplývá, že mnoho studentů o migraci uvažují a mluví, ale nepodniknou žádné praktické kroky k její realizaci.

Mezi nejčastější kroky vedoucí k migraci, které oněch 34 % respondentů udělalo, patří vyhledání si informací o zemi potenciální migrace (31 %) a navázání kontaktu s lidmi, kteří již do zahraničí migrovali (31 %). Dále se respondenti ucházeli o práci v zahraničí (25 %) nebo žádali o stipendium do zahraničí (12 %).

3.3.5 Vyhodnocení otázek zaměřených na ochotu respondentů k pracovní migraci

Další otázky zjišťovaly ochotu respondentů přestěhovat se za prací do jiného místa v České republice, dojíždět denně, týdně do sousedního státu a ochotu přestěhovat se za prací do zahraničí.

Většina respondentů je ochotna přestěhovat se za prací v rámci České republiky (87 %). Opustit své bydliště a přestěhovat se do jiného místa v České republice je přijatelné pro 89 % žen a 83 % mužů.

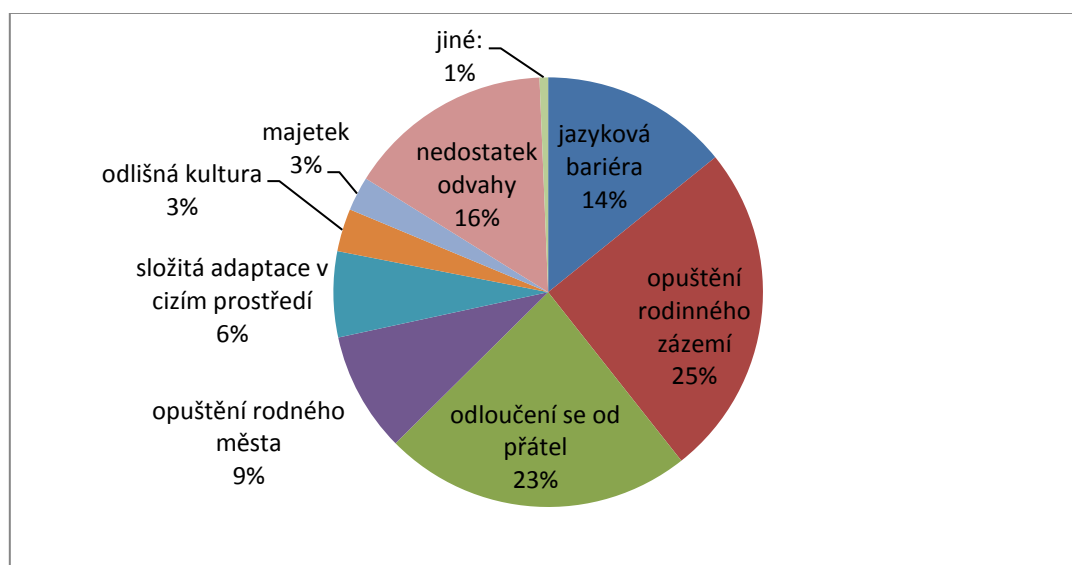
Menší zájem projeвили studenti o dojížděku za prací do sousedního státu. Pendlovat každý den, popř. každý týden, pokud by respondent bydlel v příhraniční oblasti v České republice (do 50 km od hranic), je ochotno 70 % všech respondentů. Větší ochotu k pendlování projeвили muži 75 %, ženy jen 67 %.

Nejnižší zájem byl u migrace za prací do zahraničí, přestože i v tomto případě se většina respondentů vyjádřila kladně. Přestěhovat se do zahraničí za účelem získání práce je ochotno 58 % všech respondentů, 51 % mužů a 62 % žen.

Negativní postoj k pracovní migraci do zahraničí

Pro 42 % respondentů je nepřijatelné přestěhovat se za prací do zahraničí. Důvody, které respondentům brání migrovat za prací do zahraničí, znázorňuje Graf 3.11.

Graf 3.11 Důvody bránící respondentům migrovat za prací do zahraničí

Zdroj: Vlastní zpracování.

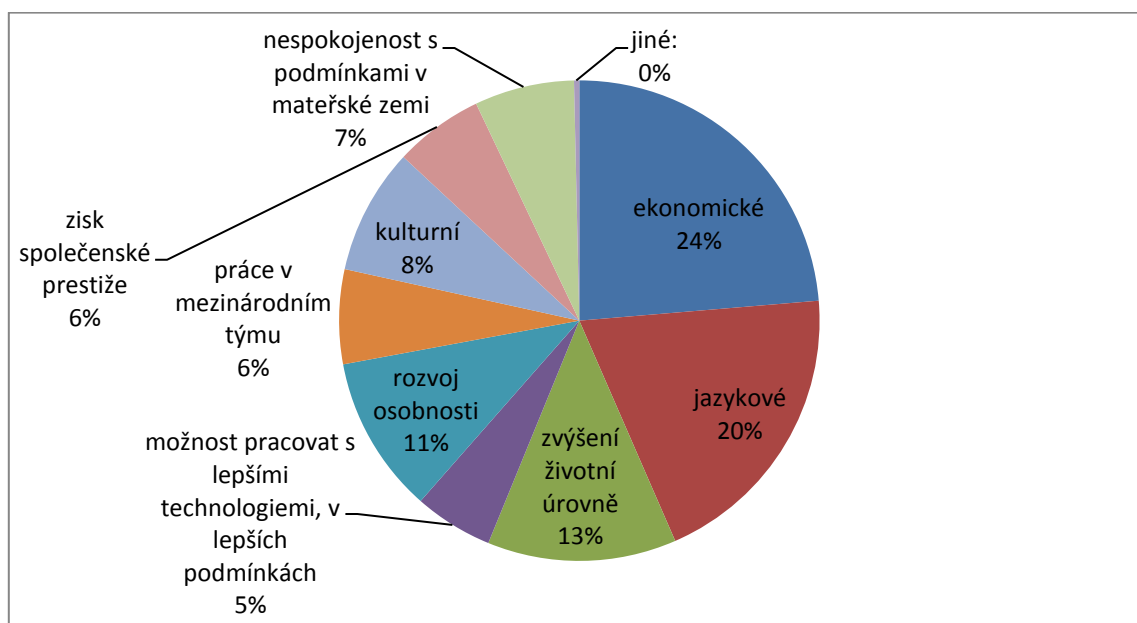
Nejčastější důvody, které brání respondentům migrovat za prací do zahraničí, jsou spojeny s nutností opustit blízké osoby a známá místa. Nepřijatelné důvody jsou také opuštění rodinného zázemí (25 %), odloučení se od přátel (23 %), opuštění rodného města (9 %) a s tím související složitá adaptace v cizím prostředí (6 %). Často jsou uváděny také důvody, které souvisí s danou osobností – nedostatek odvahy (16 %) a jazyková bariéra (14 %).

Pozitivní postoj k pracovní migraci do zahraničí

Přestěhovat se za prací do zahraničí je ochotno 58 % všech respondentů. Na následující otázky odpovídali jen respondenti, kteří mají pozitivní vztah k pracovní migraci do zahraničí (58 % respondentů, 78 osob, z toho 27 mužů a 51 žen), neboť pro respondenty s negativním postojem k pracovní migraci by následující otázky byly pouze hypotetické.

Graf 3.12 zaznamenává faktory, které respondenty motivují k pracovní migraci do zahraničí. Pro 24 % respondentů je nejvýznamnějším faktorem pro přestěhování se do zahraničí faktor ekonomický (vyšší plat) a 13 % respondentů uvedlo, že od zahraniční pracovní migrace očekává zvýšení životní úrovně. Motivací k migraci je pro 20 % respondentů vylepšení či využití jazykových znalostí a pro 11 % celkový rozvoj osobnosti. Dalšími faktory, které respondenty motivují k migraci za prací do zahraničí, jsou kulturní faktory (8 %), nespokojenost s podmínkami v mateřské zemi (7 %), zisk společenské prestiže (6 %), práce v mezinárodním týmu (6 %), možnost pracovat s lepšími technologiemi a v pracovních lepších podmínkách (5 %).

Graf 3.12 Faktory motivující respondenty migrovat za prací do zahraničí

Zdroj: Vlastní zpracování.

Respondenti, kteří jsou ochotni pracovat v zahraničí, by nejčastěji migrovali do zahraničí na delší dobu, nikoli však celoživotně (37 %), o usazení se v hostitelské zemi trvale uvažuje pouze 8 %. Krátkodobou migraci pouze z profesních nebo obchodních důvodů by volilo 23 % a krátkodobě za účelem zlepšení jazykových znalostí by se přestěhovalo 21 % respondentů. Pro sezónní práci v zahraničí se vyslovilo pouze 9 % a 1 % preferuje pouze pendlerství.

Další otázka zjišťuje, zda by respondenti přijali pracovní zařazení, které neodpovídá jejich kvalifikaci, přestože by za něj dostali více peněz. U této otázky se vyjádřilo 28 % respondentů neutrálně, což je pro relevantní rozbor otázky příliš mnoho. Domnívám se, že je

to z důvodu nejasně položené otázky, na což se bohužel při pilotáži dotazníku nepřišlo. Z otázky není jasné, zda se jedná o pracovní zařazení se stejnou prestiží, ale např. jen v jiném oboru, nebo zda se jedná o pracovní zařazení s nižším kreditem, např. v dělnické profesi, což bylo původně zamýšleno.

Nejčastější důvody, které odrážejí respondenty od pracovní migrace do zahraničí, byly uvedeny vazby na rodinu a přátele, a proto se následující dvě otázky, na které odpovídali pouze respondenti ochotni migrovat za prací do zahraničí, zaměřují na rodinné vazby a na vazby s přáteli.

Na otázku, zda by byli ochotni migrovat za prací do zahraničí, i pokud by měli vlastní rodinu, odpovědělo kladně pouze 38 % respondentů (44 % mužů, 35 % žen).

Pro naprostou většinu respondentů (90 %) je jednodušší migrovat do země, ve které mají již rodinné příslušníky nebo přátele. Pouze 2 % respondentů odpovědělo záporně na otázku č. 13: „Bylo by pro Vás jednodušší migrovat do země, ve které máte rodinné příslušníky či přátele?“ a pro 8 % respondentů není účast blízkých osob v zahraničí důležitá.

3.3.6 Vyhodnocení otázek zaměřených na ochotu respondentů k pracovní migraci do Německa

Další otázky jsou zaměřeny na to, zda by si respondenti vybrali jako zemi potenciální migrace Německo, jaké důvody je při úvahách o Německu jako cílové zemi migrace motivují či odrážejí. I v této podkapitole jsou analyzovány pouze dotazníky respondentů s pozitivním vztahem k migraci.

Ze všech respondentů, kteří jsou ochotni přestěhovat se za prací do zahraničí (78 osob), si 53 % umí představit Německo jako zemi potenciální migrace, ale v úvahu pro ně přicházejí i jiné země. Pouze 9 % respondentů Německo jako cílovou zemi preferuje, naopak 38 % by do Německa migrovat nechťelo.

Mezi nejčastějšími důvody, které respondenty od pracovní migrace do Německa odrážejí, jsou důvody jazykové (45 %) a kulturní (21 %), dále je odrážuje složitá adaptace ve specifickém německém prostředí (15 %), ekonomické (8 %), geografické (5 %) a další (6 %) důvody.

Naopak nejčastějšími důvody, proč by si respondenti Německo jako cílovou zemi vybrali, jsou důvody ekonomické (28 %) a vidina zvýšení si životní úrovně (21 %), jazykové důvody (23 %), geografická (20 %) a kulturní blízkost (7 %).

Největší podíl všech respondentů, kteří jako cílovou zemi Německo preferují nebo pro ně přichází v úvahu spolu s jinými zeměmi, volí pobyt v Německu na delší dobu, neuvažují

však o celoživotní migraci, plánují návrat zpět do České republiky (35 %) anebo volí pouze krátkodobý pobyt v Německu (35 %). 14 % uvažuje pouze o sezónní práci, 7 % preferuje pouze pendlerství a pouze 5 % plánuje usadit se v Německu trvale.

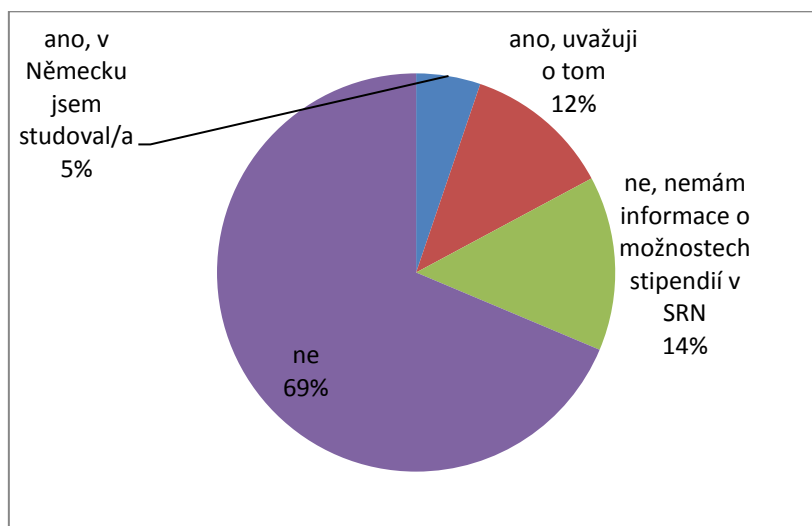
3.3.7 Vyhodnocení otázky zaměřené ochotu respondentů studovat v Německu

Protože cílovou skupinou tohoto dotazníku jsou vysokoškolští studenti, je poslední otázka věnována studiu v Německu. Odpovídali na ni všichni respondenti, bez ohledu na jejich vztah k migraci.

Na otázku, zda někdy zvažovali možnost studovat v Německu, odpovědělo 69 % ne. Dalších 14 % uvedlo, že o studiu v Německu neuvažovali a ani nemají informace o možnostech studia v Německu. 12 % respondentů o tom uvažuje a pouze 5 % všech respondentů již v Německu studovalo.

Z 5 % respondentů, kteří již studovali v Německu, využilo 72 % stipendia Erasmus, 14 % stipendia DAAD a dalších 14 % studovalo v Německu za podpory jiného stipendia.

Graf 3.13 Vyhodnocení otázky č. 18: „Zvažoval/a jste možnost studovat v Německu?“

Zdroj: Vlastní zpracování.

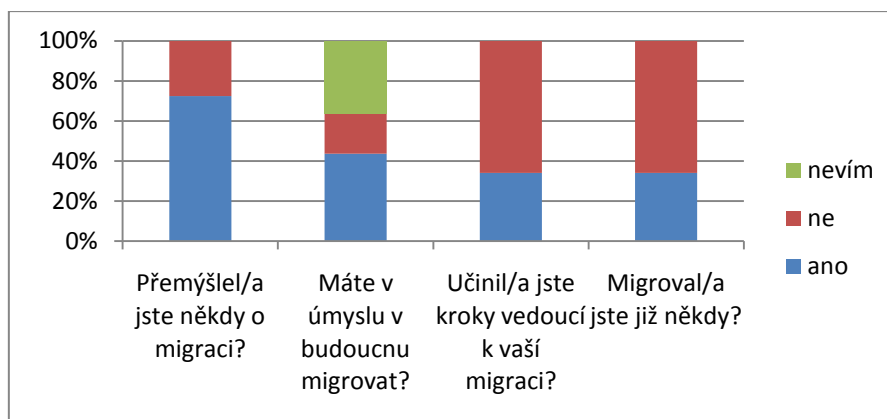
4 ZHODNOCENÍ STÁVAJÍCÍ SITUACE

Ve třetí kapitole jsou analyzovány výsledky provedeného dotazníkového šetření, pomocí kterých je vyhodnocen vztah vysokoškolských studentů v Moravskoslezském kraji k migraci obecně, k pracovní migraci i k migraci do Německa. Je zde provedena také analýza vlivu jednotlivých faktorů na migrační rozhodnutí respondentů a vyhodnocení hypotéz, které jsou následně potvrzeny či vyvráceny.

4.1 Vztah vysokoškolských studentů k migraci

Z provedeného dotazníkového šetření vyplynulo, že vztah vysokoškolských studentů v Moravskoslezském kraji k migraci je kladný. Téměř tři čtvrtiny studentů uvedly, že o migraci do zahraničí přemýšlejí. Počet studentů s kladným vztahem k migraci však klesá s praktickými kroky, které je pro realizaci migrace nutné udělat. Graf 4.1²⁷ zaznamenává vztah respondentů k migraci do zahraničí – na úrovni úvah, budoucích plánů, konkrétních kroků a realizované migrace.

Graf 4.1 Vztah respondentů k migraci

Zdroj: Vlastní zpracování.

Téměř tři čtvrtiny studentů (72 %) uvádějí, že o migraci již někdy přemýšleli. K důvodům, které je vedly k těmto úvahám, patří především snaha o vylepšení si svých jazykových kompetencí, zvýšení si své kvalifikace a ekonomické důvody (vyšší plat, zvýšení životní úrovně).

²⁷ Graf 4.1 vznikl zpracováním otázek č. 1–4 z dotazníku uvedeného v Příloze 7.

Úmysl migrovat v budoucnosti má 44 % respondentů. Pouze 20 % respondentů uvedlo, že nemají úmysl v budoucnu migrovat, a zbylých 36 % respondentů se vyjádřilo neutrálně. Domnívám se, že těchto 36 % procent studentů sice možnost migrace do zahraničí nezavrhují, ale ani se aktivně nesnaží podnikat jakékoli kroky vedoucí k jejich migraci.

Tuto domněnku potvrzuje i to, že pouze 34 % respondentů někdy podniklo kroky vedoucí k jejich migraci (např. vyhledávání si informací o zemi potenciální migrace, zkontaktování se s lidmi, kteří již migrovali, ucházení se o práci v zahraničí či žádost o zahraniční stipendium).

Je zajímavé, že počet respondentů, který učinil nějaké kroky vedoucí k migraci (34 %) je shodný s počtem respondentů, kteří již do zahraničí někdy migrovali (34 %). Ne všichni respondenti, kteří učinili praktické kroky vedoucí k migraci, do zahraničí opravdu vycestovali, neboť určitý počet studentů, který již v zahraničí pobýval, o další migraci neuvažuje, a proto mohl na otázku, zda podnikl nějaké kroky vedoucí k jeho (další) migraci, odpovědět záporně. Naopak někteří studenti se mohli o migraci do zahraničí intenzivněji zajímat, ale pak z nějakého důvodu migraci neuskutečnili.

Avšak většina studentů, která se o migraci začala intenzivněji zajímat a začala podnikat praktické kroky spojené s migrací, do zahraničí opravdu vycestovala. Doporučuji proto všem, kteří uvažují o migraci, aby co nejdříve začali aktivně jednat, např. vyhledat si informace o možnostech a podmínkách migrace, oslovit příslušné úřady a organizace, zkontaktovat se s migranty v zahraničí a vybudovat si síť kontaktů, seznámit se teoreticky s kulturou a jazykem dané země.

4.2 Vztah vysokoškolských studentů k pracovní migraci

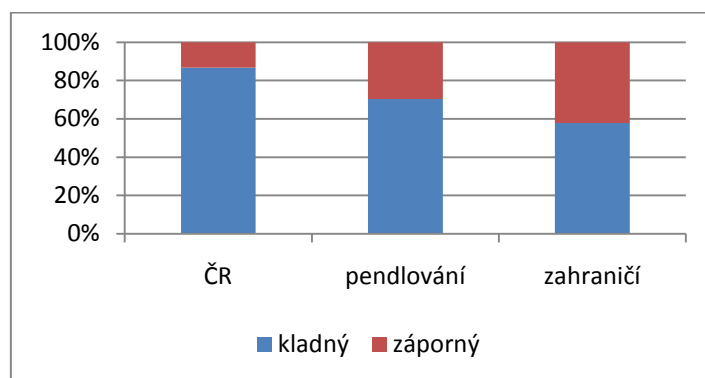
Z průzkumu vyplývá, že vztah vysokoškolských studentů v Moravskoslezském kraji k pracovní migraci je kladný. Jak ukazuje Graf 4.2, nejvíce respondentů (87 %) je ochotno přestěhovat se za prací kamkoli v rámci České republiky. V tomto čísle jsou zahrnuti jak studenti, pro které je druh práce větší prioritou než místo práce, tak studenti, u nichž by migrace za prací do jiného místa byla až poslední variantou, pokud by v místě bydliště žádnou práci sehnat nemohli.

Pro 70 % studentů z Moravskoslezského kraje je přijatelná také varianta denního, popř. týdenního dojíždění za prací do zahraničí (tzv. pendlerství). Zajímavé je porovnat vztah mužů a žen k dojíždění a stěhování se. Zatímco pro přestěhování se do jiného místa v rámci

České republiky se vyjádřilo nepatrně více žen (89 % žen, 83 % mužů), ochotni pendlovat do zahraničí z místa svého bydliště jsou více muži (75 % mužů, 67 % žen).

Nejméně ochotni jsou respondenti přestěhovat se za práci do zahraničí, i přes to se k pracovní migraci do zahraničí kladně vyjádřilo 58 % respondentů (z toho 62 % žen a 51 % mužů).

Graf 4.2 Vztah respondentů k pracovní migraci

Zdroj: Vlastní zpracování.

Většina respondentů tohoto průzkumu má k pracovní migraci kladný vztah. Jsou ochotni změnit místo bydliště kvůli práci, pokud se jedná o místo v České republice. Jejich ochota ke změně bydliště se ale snižuje s nutností dojíždět, popř. přestěhovat se do zahraničí.

4.3 Zisky a investice spojené s migrací

Dle neoklasické mikro teorie (viz Podkapitola 2.1.2) se každý jedinec při úvahách o migraci snaží maximalizovat svůj zisk, a proto migruje tam, kde může být nejvíce produktivní ke vztahu ke své kvalifikaci a zkušenostem. Zvažuje přitom nejen zisky, které mu migrace přinese, ale i investice, které jsou s migrací spojeny.

Respondenti z provedeného průzkumu řadí mezi největší zisky plynoucí z migrace ekonomické faktory (vyšší plat a zvýšení si životní úrovně), vylepšení jazykových znalostí a rozvoj osobnosti. Jako méně důležité zisky z migrace do zahraničí vidí možnost pracovat v mezinárodním týmu, v lepších podmínkách, poznání nové kultury a zisk společenské prestiže po návratu zpět.

Mezi největší investice spojené s migrací zařazují respondenti šetření především nutnost opuštění rodinného zázemí, odloučení se od přátel, opuštění rodného města a s tím

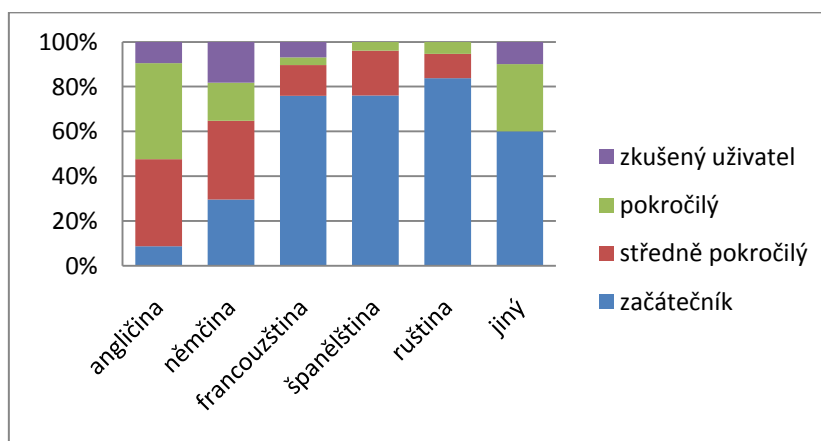
spojenou složitou adaptaci v cizím prostředí. Významnými faktory, se kterými se při migraci musí potýkat, jsou pro respondenty nedostatek odvahy a jazyková bariéra.

4.1.1 Znalost cizích jazyků a jejich vliv na migrační rozhodnutí

Při rozhodování se o migraci hraje významnou roli znalost cizích jazyků. Přestože respondenti uvedli v průměru znalost 2,3 cizích jazyků (viz Podkapitola 3.3.3), je jazyková bariéra (neznalost nebo špatná znalost cizího jazyka, malé sebevědomí při aktivním použití cizího jazyka) důvod proč do zahraničí nemigrovat pro 14 % všech respondentů. Naopak pro 20 % respondentů z tohoto výzkumu představuje migrace do zahraničí možnost, jak si zlepšit své jazykové kompetence, popř. zúročit nabyté znalosti cizího jazyka v praxi. Domnívám se, že tento rozdíl způsobují odlišné povahy jednotlivých respondentů a jejich vztah k riziku.

Všichni respondenti uvedli znalost minimálně jednoho cizího jazyka²⁸. Jak ukazuje Graf 4.3, nejčastější úroveň, na které respondenti jazyk znají, je úroveň začátečnická. Vyšší stupně znalosti vidíme jen u angličtiny, méně také u němčiny. Studenti znají nejlépe angličtinu, protože se ji učí nejdéle, často povinně, od základní školy. Obdobná situace je u němčiny, která byla pro uvedenou cílovou skupinu alternativním jazykem k angličtině, popř. druhým povinným jazykem. Úroveň znalostí dalších jazyků (francouzština, španělština, ruština) je velmi malá, neboť se je studenti ve většině případů učí nejkratší dobu.

Graf 4.3 Znalost cizích jazyků dle úrovně

Zdroj: Vlastní zpracování.

²⁸ Znalost jednoho jazyka uvedlo 20 % respondentů, dvou cizích jazyků 40 %, třech cizích jazyků 30 %, čtyř a pěti jazyků 10 % respondentů.

Nejvyšší úroveň znalosti jazyka – zkušený uživatel – byla uvedena pouze u 10 %. S přihlédnutím k cílové skupině považují toto číslo jako nedostatečné. Není cílem této práce analyzovat důvody, proč je toto číslo tak nízké, ale doporučuji každému zvyšovat své jazykové kompetence a znát minimálně jeden světový jazyk na výborné úrovni.

Domnívám se, že je velmi přínosné upevnit a prohloubit si jazykové znalosti nabyté školní výukou v praxi v zahraničí. Dle mého názoru a mých zkušeností představuje pobyt v zahraničí obrovskou šanci, jak se zdokonalit ve znalosti jazyka. Využití jazyka reálné situaci, mnohdy pod tlakem okolností, kdy se člověk musí spolehnout jen sám na sebe, pomůže odbourat strach z mluvení a získat potřebnou sebejistotu. Navíc učení se slovní zásoby, gramatických struktur i přízvuku je v reálné situaci, na rozdíl od simulovaných situací v jazykových kurzech, mnohem intenzivnější. Doporučuji proto všem, kteří se chtějí naučit cizí jazyk, zlepšit si své jazykové kompetence nebo si jen ověřit praktické využití jazykových znalostí získaných studiem, aby využili možnosti pobytu v zahraničí.

4.1.2 Mezilidské vazby a jejich vliv na migrační rozhodnutí

Dalším důležitým faktorem, který má vliv na migrační rozhodnutí, jsou mezilidské vazby (rodinné vazby, vazby na přátele). Pouze 38 % respondentů uvedlo, že by migrovalo za prací do zahraničí i přesto, že by mělo vlastní rodinu. Existence rodiny je tradičně větší překážkou k migraci pro ženy. Pokud by již respondenti měli vlastní rodinu, do zahraničí by migrovalo 35 % žen a 44 % mužů.

Teorie sítí (viz Podkapitola 2.1.2) zdůrazňuje význam mezilidských vazeb při migraci. Osobní vazby vytvořené mezi migranty na základě příbuzenského či přátelského vztahu jsou označovány jako sociální kapitál a představuje zdroje informací, sociální, finanční pomoc a také důležitou psychologickou podporu. Pro migranty je jednodušší přijít do místa, kde někoho znají, než do místa, kde nemají vytvořeny žádné sociální vazby.

Tuto teorii potvrzují i výsledky provedeného průzkumu. Vazby na přátele jsou pro respondenty důležitým faktorem při rozhodování se o migraci. 90 % respondentů uvedlo, že by pro ně bylo jednodušší migrovat do zahraničí, pokud by tam měli přátele, popř. rodinné příslušníky. Osobní vazby jsou důležité shodně pro obě pohlaví. Kladně se vyjádřilo 92 % mužů a 88 % žen.

Doporučuji všem, kteří mají v plánu migrovat do zahraničí, aby si ještě před odjezdem vytvořili síť kontaktů, zkontaktovali instituce v daném místě a našli si co nejvíce informací. Významně si tak ulehčí první fázi svého pobytu v zahraničí.

4.1.3 Délka migrace

Pro většinu respondentů ochotných k pracovní migraci je nepřijatelné trvale se usadit v hostitelské zemi. Pouze 8 % respondentů uvedlo, že by se chtěli v cizí zemi usadit trvale (v případě migrantů do Německa je to pouze 5 %). Nejčastější varianta dle délky pobytu byla uvedena krátkodobá migrace (např. za účelem zlepšení jazykových znalostí, sezónní migrace nebo krátkodobě z profesních nebo obchodních důvodů). Variantu krátkodobé migrace uvedlo 53 % respondentů, v případě migrace do Německa 49 % respondentů.

Dalších 37 % respondentů, resp. 35 % respondentů v případě Německa, je ochotno migrovat do zahraničí, resp. do Německa, na delší dobu, ale o celoživotní migraci neuvažují, vždy plánují návrat zpět.

4.4 Německo jako cílová země pracovní migrace

Německo, naše sousední země, je významným obchodním partnerem České republiky a nabízí množství pracovních příležitostí. Navíc po otevření pracovního trhu k 1. 5. 2011 se tyto možnosti ještě rozšíří. Přesto není pro vysokoškolské studenty příliš lákavou zemí potenciální migrace. Preferuje ho pouze 9 % všech respondentů, dalších 53 % si Německo jako cíl své migrace představit umí, ale v úvahu pro ně přicházejí i jiné země, a 38 % respondentů si Německo jako cílovou zemi představit neumí.

Mezi nejčastější faktory, které studenty od migrace do Německa odrazují, patří především jazykové důvody. Opět zde narážíme na problém neznalosti jazyků. Přestože 65 % respondentů uvedlo, že umí německy, je znalost německého jazyka důvodem, proč by do Německa nemigrovalo 45 % respondentů. Naopak pro 23 % respondentů je znalost jazyka, popř. touha po jeho zlepšení, důvodem, proč by si Německo jako cílovou zemi své migrace vybrali. Dalšími významnými faktory, které limitují migraci do Německa, jsou kulturní rozdíly a složitá adaptace ve specifickém německém prostředí.

Naopak faktory, které respondenty k migraci do Německa lákají, jsou především ekonomické faktory, včetně zvýšení si životní úrovně, dále geografická blízkost a jazykové důvody.

Já osobně považuji Německo jako přitažlivou cílovou zemi potenciální migrace, především díky geografické blízkosti, ekonomické vyspělosti, stále rozdílným mzdovým úrovním a díky mnoha pracovním možnostem, které vznikají v důsledku propojenosti české a německé ekonomiky.

Zájem Čechů o migraci do Německa v posledních letech klesá. Od roku 2000 se snižuje počet českých migrantů přicházejících do Německa a v posledních pěti letech vidíme také pokles českých studentů na vysokých školách v Německu. Naopak počet pendlerů z České republiky do Německa se od roku 2000 mnohonásobně zvýšil (viz Podkapitola 3.2.1). Stejně tak klesá zájem o studium německého jazyka na všech typech škol.

Domnívám se, že znalost německého jazyka a orientace se na Německo jako našeho souseda a obchodního partnera, je v našich podmínkách výhodná. Doporučuji všem, kteří přemýšlejí o migraci do Německa, aby uměli německy alespoň na základní komunikativní úrovni. Přestože v Německu umí spousta lidí anglicky, pro adaptaci ve specifickém německém prostředí (jeden z důvodů, který respondenty od migrace do Německa odrazuje) je znalost německého jazyka hodnocena velmi pozitivně.

4.5 Vyhodnocení hypotéz

Jedním z hlavních cílů této bakalářské práce bylo zodpovědět hypotézy formulované v Úvodu práce. Na základě provedeného dotazníkového šetření mohou být hypotézy potvrzeny či vyvráceny.

Hypotéza 1 byla formulována v souvislosti se vztahem vysokoškolských studentů k pracovní migraci: *Lze předpokládat, že kladný postoj k pracovní migraci do zahraničí má více než 30 % vysokoškolských studentů v Moravskoslezském kraji.*

Provedený průzkum tuto hypotézu **potvrzuje**, neboť kladný postoj k pracovní migraci do zahraničí má 58 %²⁹ vysokoškolských studentů v Moravskoslezském kraji. Dokonce 34 % respondentů již někdy do zahraničí migrovalo (sezónní práce v cizině, studium v zahraničí).

Hypotéza 2 je zaměřena na vztah vysokoškolských studentů k pracovní migraci do Německa: *Německo je pro vysokoškolské studenty jako cílová země potenciální pracovní*

---

²⁹ Viz vyhodnocení otázek zaměřených na ochotu respondentů k pracovní migraci, Podkapitola 3.3.5.

migrace neatraktivní z důvodů neznalosti německého jazyka a specifického německého prostředí. Lze předpokládat, že by Německo jako cílovou zemi potenciální migrace upřednostnilo maximálně 15 % vysokoškolských studentů ochotných k pracovní migraci do zahraničí.

Provedeným průzkumem byla tato hypotéza **potvrzena**, neboť Německo by jako cílovou zemi potenciální migrace upřednostnilo jen 9 %³⁰ respondentů a nejčastějšími důvody, které respondenty od migrace do Německa odrazují, jsou jazykové (45 %) a kulturní důvody (21 %) a složitá adaptace ve specifickém německém prostředí (15 %).

Hypotéza 3 je zaměřena na zájem respondentů o studium v Německu. Všechny vysoké školy, na kterých byl výzkum prováděn, nabízejí studentům možnost studia v zahraničí, např. v rámci programu Erasmus Sokrates, a bilaterální dohody mají uzavřeny mj. i s Německem.

Německo je země, která podporuje migraci kvalifikovaných pracovníků do Německa, a proto významným způsobem podporuje také nadané zahraniční studenty na německých univerzitách a vysokých školách. Nabízí mnoho stipendijních programů, které jsou financovány spolkovou vládou, jednotlivými spolkovými zeměmi, nadacemi a organizacemi.

Hypotéza 3 byla formulována následovně: *Německo je s bohatou nabídkou stipendijních programů (i v anglickém jazyce) na mnoha prestižních německých univerzitách pro české vysokoškolské studenty přitažlivou zemí ke studiu. Lze předpokládat, že nejméně 30 % studentů, kteří se účastnili výzkumu, již někdy uvažovalo o studiu v Německu.*

Tato hypotéza byla provedeným průzkumem **vyvrácena**. O možnosti studovat v Německu někdy uvažovalo pouze 17 % všech respondentů (5 % z nich již někdy do Německa migrovalo, 12 % o tom alespoň uvažuje). Zbýlých 83 % zájem o studium v Německu nemá – 69 % respondentů uvedlo, že o této možnosti neuvažují a 14 % uvedlo, že o možnosti studovat v Německu ani neuvažuje a ani o ní nemá žádné informace.

---

³⁰ Viz vyhodnocení otázek zaměřených na ochotu respondentů k pracovní migraci do Německa, Podkapitola 3.3.6.

5 ZÁVĚR

Pracovní migrace je v podmínkách jednotného vnitřního trhu často diskutovaným tématem. Stává se také předmětem diskuze u vysokoškolských studentů, kteří zvažují možnosti studia nebo práce v zahraničí. Pobyt v zahraničí představuje lákavou možnost, jak si zvýšit kvalifikaci, zlepšit jazykové kompetence a získat nové zkušenosti a uplatnit se tak lépe na pracovním trhu v České republice.

Proudy migrantů přicházející do České republiky i proudy Čechů odcházející do zahraničí jsou v současné době v porovnání se situací před 20 lety mnohonásobně větší. Počet cizinců žijících v České republice se od roku 1993 neustále zvyšuje. Mezi desíti nejčastějšími národnostmi migrující do České republiky patří i Němci, jejichž počet narůstá také. Německým občanům žijícím v České republice, jejich zaměstnanosti i německým studentům na českých vysokých školách byla v této práci věnována zvláštní pozornost. Neustále se zvyšuje také počet Čechů migrujících do zahraničí, i přesto je jejich počet stále mnohem nižší než počet cizinců, kteří migrují do České republiky. Vzhledem k tématu práce byla pozornost zaměřena na české občany migrující do Německa, na jejich zaměstnanost včetně pendlerství a na české studenty studující na univerzitách v Německu.

Hlavním cílem práce bylo zjistit vztah vysokoškolských studentů v Moravskoslezském kraji k migraci obecně, k pracovní migraci a k pracovní migraci do Německa.

Postoj vysokoškolských studentů k migraci byl zjišťován pomocí dotazníkového šetření. Zúčastnilo se ho 135 studentů z vysokých škol v Moravskoslezském kraji – Vysoké školy báňské – Technické univerzity Ostrava, Ostravské univerzity a Slezské univerzity v Opavě.

Průzkum prokázal, že vztah vysokoškolských studentů v Moravskoslezském kraji k migraci obecně je kladný. Kladný vztah k migraci na úrovni úvah má 72 % migrantů, jejich počet však klesá v souvislosti s konkrétními budoucími plány a konkrétními kroky, které je nutné pro migraci udělat. Z provedeného průzkumu je patrná souvislost mezi provedenými kroky a realizovanou migrací. Většina respondentů, která již nějaké kroky k migraci učinila, do zahraničí opravdu vycestovala.

Většina vysokoškolských studentů v Moravskoslezském kraji má kladný vztah také k pracovní migraci. Jejich ochota přestěhovat se za prací však klesá se vzdáleností a odlišností místa migrace. Pro většinu studentů nepředstavuje přestěhování se za prací kamkoli v rámci České republiky žádný problém. U možnosti pendlování do zahraničí klesá počet respondentů

ochotných k pracovní migraci a nejmenší počet respondentů je ochoten přestěhovat se za práci do zahraničí. I přesto, že je toto číslo nejmenší, tvoří 58 % všech respondentů.

Provedený průzkum tak potvrzuje Hypotézu 1, neboť kladný postoj k pracovní migraci do zahraničí má 58 % vysokoškolských studentů v Moravskoslezském kraji.

Průzkum ukázal, že Německo není pro studenty příliš atraktivní zemí, především z důvodu neznalosti jazyka a specifické německé kultury. Německo by jako cílovou zemi potenciální migrace upřednostnilo jen 9 % respondentů, čímž byla potvrzena Hypotéza 2.

Ukázalo se, že Německo není pro studenty Moravskoslezského kraje příliš atraktivní ani jako země pro studium, přestože Německo nabízí na svých univerzitách mnoho stipendijních programů, které lze často studovat i v anglickém jazyce. Výzkumem byla vyvrácena Hypotéza 3, neboť o možnosti studovat v Německu někdy uvažovalo pouze 17 % respondentů (5 % z nich již někdy v Německu studovalo, 12 % o tom alespoň uvažuje).

Provedeným průzkumem byl zjištěn vztah vysokoškolských studentů v Moravskoslezském kraji k migraci obecně, k pracovní migraci i k pracovní migraci do Německa a byly zodpovězeny předem formulované hypotézy. Cíl bakalářské práce byl splněn.

Považuji za velmi zajímavé provést podobný průzkum i v jiných krajích České republiky, především v krajích, které sousedí s Německem, a porovnat vztah migrace do Německa ve stejné cílové skupině. Stejně tak podnětné by bylo provést výzkum v příhraničních regionech Německa a zjistit, jaký postoj mají k pracovní migraci do České republiky a jak se dívají na pracovní migraci Čechů do Německa.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Knížní zdroje:

1. ANTOŠOVÁ, N. *Globalizace a mezinárodní organizace*. Ostrava, 2007. 210 s. ISBN 978-80-248-1463-6.
2. BAŠTÝŘ, I., MUSIL, J., VAVREČKOVÁ, J. *Počty a struktury českých migrantů v zahraničí a ekonomická motivace k zahraniční pracovní migraci (se specifickým zaměřením na migranty ve Velké Británii)*. 1. vyd. Praha: VÚPSV, 2007. 51 s. ISBN 978-80-87007-81-5.
3. CIHELKOVÁ, E.; KŘÍŽKOVÁ, J.; KUNEŠOVÁ, H.; MARTINČÍK, D. *Světová ekonomika. Nové jevy a perspektivy*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2001. 257 s. ISBN 80-7179-311-6.
4. FACHINELLI, H. *Sociální politika v zemích EU*. Ostrava: VŠB-TU, 2006. 137 s.
5. GUARDIA, N., D.; PICHELMANN, K. *Labour Migration Patterns in Europe: Recent Trends, Future Challenges. European Economy. Economic Papers*. Brussels, 2006. 50 s. ISBN 92-79-01197-9.
6. HEINING, J., MÖLLER, S. *Grenzpendler in Deutschland. Wer sie sind, woher sie kommen, wohin sie gehen*. Bielefeld: Institut für Arbeitsmarkt und Berufsforschung, 2009. 8 s. ISSN 0942-167X.
7. HORÁKOVÁ, M. *Mezinárodní pracovní migrace v ČR*. Bulletin č. 24. 1. vyd. Praha: VÚPSV, 2010a. 61 s. ISBN 978-80-7416-054-7.
8. HORÁKOVÁ, M. *Vývoj pracovních migrací v České republice v období hospodářské recese*. Praha: VÚPSV, 2010b. 111 s. ISBN 987-80-7416-069-1.
9. JANATA, Z., VAVREČKOVÁ, J. *Migrační potenciál po vstupu ČR do EU (výsledky terénního šetření)*. Praha: VÚPSV, 2006. ISBN 80-87007-08-5.
10. JENÍČEK, V. *Globalizace světového hospodářství*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2002. 152 s. ISBN 80-7179-787-1.
11. KOZEL, R. a kol. *Moderní marketingový výzkum*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2006. 277 s. ISBN 80-247-0966-X.
12. LACINA L., ROLNÝ I. *Globalizace – etika – ekonomika*. 1. vyd. Boskovice: Albert, 2001. 256 s. ISBN 80-7326-000-X.
13. ŠIMEK, M. *Ekonomie trhu práce A*. Ostrava, 2007. 171 s. ISBN 978-80-248-1416-2.

14. URBAN, L. *Evropský vnitřní trh a příprava České republiky na začlenění*. Praha, 2002. 247 s. ISBN 80-7201-330-0.

Internetové zdroje:

15. BUNDESAMT FÜR MIGRATION UND FLÜCHTLIGNE. *Migrationsbericht 2009* [online]. 2011, [cit. 2011-3-13]. Dostupné z WWW: <http://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/DE/Publikationen/Migrationsberichte/migrationsbericht-2009.pdf?__blob=publicationFile>.
16. BUSINESSINFO.CZ. *Německo: Obchodní a ekonomická spolupráce s ČR* [online]. c 1997-2011a, [cit. 2011-1-28]. Dostupné z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/nemecko-obchodni-a-ekonomicka-spoluprace-s-cr/7/1000636/>>.
17. BUSINESSINFO.CZ. *Pracovní podmínky v zemích EU/EHP: Německo* [online]. c 1997-2011b, [cit. 2011-1-28]. Dostupné z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/nemecko/pracovni-podminky-v-nemecku/1000636/43138/>>.
18. BUSINESSINFO.CZ. *Vysílání pracovníků do Rakouska a Německa* [online]. c 1997-2011c, [cit. 2011-1-28]. Dostupné z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/rakousko/vysilani-pracovniku-rakousko-a-nemecko/1000794/59169/>>.
19. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD [online]. 2011a, [cit. 2011-2-24]. Dostupné z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/home>>.
20. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Česká republika od roku 1989 v číslech* [online]. 2011b, [cit. 2011-2-14]. Dostupné z WWW: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/cr_od_roku_1989#01>.
21. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Počet cizinců v ČR* [online]. 2011c, [cit. 2011-2-15]. Dostupné z WWW: <http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/tabulky/ciz_pocet_cizincu-008>.
22. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Počet cizinců v ČR – metodika: Kategorie a typy cizinců v ČR* [online]. 2011d, [cit. 2011-3-13]. Dostupné z WWW: <http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/o/ciz_pocet_cizincu-metodika:_kategorie_a_typy_pobytu_cizincu_v_cr_%28c%29>.

23. FAINI, R., VENTURINI, A. *Migration and Growth: The Experience of Southern Europe*. CEPR Discussion Paper, No. 964 [online]. 1994, [cit. 2011-2-8]. Dostupné z WWW: <www.cepr.org/pubs/dps/DP964.asp>.
24. HORÁKOVÁ, M. *Mezinárodní migrace a migrace pracovní síly* [online]. 2003, [cit. 2011-3-13]. Dostupné z WWW: <<http://praha.vupsv.cz/Fulltext/mezmigr.pdf>>.
25. HŮLE, D. *Demografie. Migrace* [online]. c 2004-2009, [cit. 2011-2-6]. Dostupné z WWW: <http://www.demografie.info/?cz_migrace>.
26. *Konkurenceschopnost a volný pohyb pracovních sil v rámci Evropské unie* [online]. 2008, [cit. 2011-3-13]. <http://www.euroskop.cz/gallery/35/10567-konkurenceschopnost_a_volny_pohyb_ps.pdf>.
27. MEYER, P. *Besondere Lage Grenzregion? Die Situation in den grenzüberschreitenden Arbeitsmärkten: Deutschland-Polen* [online]. 2006, [cit. 2011-3-13]. Dostupné z WWW: <http://www.proqua.de/data/publikationen_datei_1178538396.pdf>.
28. MINÁŘOVÁ, L, MRNUŠTÍK, J. *Volný pohyb pracovních sil v rámci EU. Analýza současné situace v oblasti poradenství pohybu pracovních sil* [online]. 2008, [cit. 2011-3-13]. Dostupné z WWW: <http://www.centrumzkusenosti.cz/projektpodpora/vystupy/volny_pohyb_pracovnich_sil.pdf>.
29. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Volný pohyb pracovníků v EU neznamená exodus české pracovní síly* [online]. 2011, [cit. 2011-1-28]. Dostupné z WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/9992>>.
30. SCHMID, H. *Besondere Lage Grenzregion? Die Situation in den grenzüberschreitenden Arbeitsmärkten: Deutschland-Tschechien* [online]. 2006, [cit. 2011-3-13]. Dostupné z WWW: <http://www.proqua.de/data/publikationen_datei_1178538396.pdf>.
31. STATISTISCHES BUNDESAMT DEUTSCHLAND [online]. 2011, [cit. 2011-3-4]. Dostupné z WWW: <<http://www.destatis.de/jetspeed/portal/cms/>>.
32. *Projev prezidenta republiky na obědě při návštěvě prezidenta SRN* [online]. 2010, [cit. 2010-12-28]. Dostupný z WWW: <<http://www.klaus.cz/clanky/2722>>.
33. UK PARLIAMENT WEBSITE. *Migration and Development: Looking for Development Gains* [online]. 2004, [cit. 2011-2-6]. Dostupné z WWW: <<http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200304/cmselect/cmintdev/79/7906.htm>>.

34. VAVREČKOVÁ, J. *Prognózy migračního potenciálu České republiky po rozšíření Evropské unie a metody jeho odhadu* [online]. 2005, [cit. 2011-2-18]. Dostupné z WWW: <<http://www.aplikovanepravo.cz/clanky-pdf/29.pdf>>.
35. VOJTKOVÁ, M. *Socioweb. Teorie mezinárodní migrace* [online]. 20.4.2005, [cit. 2011-2-6]. Dostupné z WWW: <<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=253&lst=113>>.
36. *Zákon č. 326/1999 Sb. o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů* [online]. 2011, [cit. 2011-13-3]. Dostupné z WWW: <<http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb99326&cd=76&typ=r>>.
37. *Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů* [online]. 2011, [cit. 2011-13-3]. Dostupné z WWW: <<http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?cd=76&typ=r&zdroj=sb99325>>.

SEZNAM ZKRATEK

apod.	a podobně
atd.	a tak dále
č.	číslo
ČSÚ	Český statistický úřad
ČR	Česká republika
EEC	European Economic Community, překlad: Evropské hospodářské společenství
EHP	Evropský hospodářský prostor
EHS	Evropské hospodářské společenství
ES	Evropská společenství
EU	Evropská unie
mj.	mimo jiné
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
např.	například
resp.	respektive
s.	strana
tzn.	to znamená
tzv.	takzvaný
VB	Velká Británie
VÚPSV	Výzkumný ústav práce a sociálních věcí

SEZNAM GRAFŮ, OBRÁZKŮ A TABULEK

Grafy

- Graf 2.1 Vztah mezi mírou emigrace a úrovní rozvoje dané země podle Komise pro mezinárodní rozvoj britského parlamentu
- Graf 2.2 Vztah mezi mírou emigrace a mzdou podle teorie Fainiho a Verturiniho
- Graf 2.3 Pravděpodobnost migrace v závislosti na věku migranta
- Graf 3.1 Počet trvale a dlouhodobě žijících cizinců v ČR v letech 1993 – 2009
- Graf 3.2 Nejčastější státní občanství u cizinců s povolením k pobytu žijících v České republice k 31. 12. 2007
- Graf 3.3 Cizinci s dlouhodobým pobytem dle účelu a pohlaví k 31. 12. 2007
- Graf 3.4 Občané Německa s povolením k trvalému a dlouhodobému pobytu v České republice k 31. 12. 2009
- Graf 3.5 Počet studentů z Německa, kteří byli v jednotlivých letech zapsáni ke studiu na vysoké škole v České republice
- Graf 3.6 Počet migrantů přicházejících do Německa z České republiky v letech 1993 – 2009
- Graf 3.7 Počet pracovních migrantů přicházejících z České republiky do Německa v letech 1999 – 2009
- Graf 3.8 Počet studentů z České republiky, kteří se v daném roce zapsali ke studiu v Německu v letech 1999 až 2009
- Graf 3.9 Skladba respondentů dle oboru studia
- Graf 3.10 Znalost cizích jazyků dle počtu a pohlaví
- Graf 3.11 Důvody bránící respondentům migrovat za prací do zahraničí
- Graf 3.12 Faktory motivující respondenty migrovat za prací do zahraničí
- Graf 3.13 Vyhodnocení otázky č. 18: „Zvažoval/a jste možnost studovat v Německu?“
- Graf 4.1 Vztah respondentů k migraci
- Graf 4.2 Vztah respondentů k pracovní migraci
- Graf 4.3 Znalost cizích jazyků dle úrovně

Obrázky

Obrázek 2.1 Typy migrace

Obrázek 2.2 Typy pracovní migrace

Tabulky

Tabulka 3.1 Občané Německa na trhu práce v České republice 1999 – 2009

Tabulka 3.2 Kyvadlová migrace do Německa v letech 2000 – 2005

Tabulka 3.3 Podíl žen na kyvadlové migraci směřujících do Německa v roce 2000 a 2005

Tabulka 3.4 Kvalifikační struktura pendlerů v roce 2000 a 2005 ve srovnání pendlerů z České republiky a z ostatních zemí

PROHLÁŠENÍ O VYUŽITÍ VÝSLEDKŮ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, bakalářskou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že bakalářská práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího bakalářské práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o bakalářské práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, bakalářskou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 3. 5. 2011

Věra Cihlářová
jméno a příjmení studenta

Adresa trvalého pobytu studenta:
Skřipov 155, 747 45

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1	Stručný přehled migračních teorií od poloviny 19. století
Příloha 2	Podíl cizinců k domácímu obyvatelstvu v letech 1993 až 2009
Příloha 3	Zaměstnanost cizinců v České republice 1999 - 2009
Příloha 4	Proudy kyvadlové migrace do Německa v roce 2005
Příloha 5	Cílové regiony pendlerů ze sousedních zemí v roce 2005
Příloha 6	Počty pracovních migrantů z České republiky v Německu v letech 1993 až 2009
Příloha 7	Dotazník
Příloha 8	Vyhodnocení identifikačních otázek: Skladba respondentů dle studovaného oboru a pohlaví

